

**JAVNO PREDUZEĆE REGIONALNA DEPONIJA
„DEP-OT“ d.o.o. BANJALUKA**

**NAPOMENE
UZ GODIŠNJE FINANSIJSKE IZVJEŠTAJE
ZA 2018.GODINU**

Informacija o preduzeću

Javno preduzeće Regionalna deponija „DEP-OT“ Banja Luka osnovano je 06.03.2003.godine. Osnovna djelatnost preduzeća je

- 38.2. - obrada i odlaganje otpada**
- 38.21 - obrada i odlaganje neopasnog otpada,
- 38.3. - reciklaža (prerada) materijala**
- 38.31 - rastavljanje olupina,
- 38.32 - reciklaža (prerada) razvrstanih materijala,
- 39.00 - djelatnosti sanacije (remidacije) životne sredine i ostale usluge upravljanja otpadom,
- 43.11 - uklanjanje objekata,
- 43.12 - pripremni radovi na gradilištu,
- 45.20 - održavanje i opravka motornih vozila,
- 46.77 - trgovina na veliko otpadima i ostacima,
- 49.41 - drumski prevoz robe,
- 71.12 - inženjerske djelatnosti i s njima povezano tehničko savjetovanje,
- 71.20 - tehničko ispitivanje i analiza,
- 72.19 - ostalo istraživanje i eksperimentalni razvoj u prirodnim, tehničkim i tehnološkim naukama,
- - spoljno-trgovinski promet u navedenim djelatnostima.

Preduzeće je osnovano radi izgradnje i upravljanja Regionalnom deponijom otpada u Banjaluci.

Osnivači kao zajednički interes utvrđuju izgradnju i upravljanje Regionalnom deponijom otpada koja će obezbijediti odlaganje čvrstog otpada prema utvrđenom redosljedu prioriteta.

Preduzeće ima za cilj uvođenje principa ekonomskog poslovanja i tretiranja otpada kao moguće sirovine koja ima tržišnu vrijednost i može se koristiti u daljem ciklusu komunalne privrede.

Osnivači preduzeća su:

1. Grad Banja Luka	62,03 %	osnivačkog uloga
2. Opština Gradiška	14,00 %	osnivačkog uloga
3. Opština Prnjavor	10,00 %	osnivačkog uloga
4. Opština Laktaši	8,00 %	osnivačkog uloga
5. Opština Srbac	1,92 %	osnivačkog uloga
6. Opština Kotor Varoš	0,03 %	osnivačkog uloga
7. Opština Čelinac	4,00 %	osnivačkog uloga
8. Opština Kneževo	0,02 %	osnivačkog uloga

U 2012.godini izvršeno je usklađivanje akata u skladu sa Zakonom o javnim preduzećima i Zakona o registraciji poslovnih subjekata u Republici Srpskoj, te preduzeće posluje pod nazivom Javno preduzeće regionalna deponija „DEP-OT“ društvo sa ograničenom odgovornošću Banja Luka.

J.P. „DEP-OT“ je 30.04.2003.godine je sklopio Supsidijarni kreditni sporazum o prenosu dijela kredita Svjetske banke po Projektu upravljanja čvrstim otpadom (IDA kredit) sa Vladom Republike Srpske u iznosu od 3.177.778 SDR, a 15.07.2010. godine Supsidijarni kreditni sporazum o prenosu dijela kredita Svjetske banke – Međunarodne banke za obnovu i razvoj po Drugom projektu upravljanja čvrstim otpadom sa Vladom Republike Srpske u iznosu od 1.500.000 EUR.

U toku 2012.godine zaključen je Pod – sporazum o grantu o prenosu donacije Evropske komisije iz IPA za 2010.godinu za sufinansiranje Drugog projekta za upravljanje čvrstim otpadom putem Svjetske banke – Međunarodne banke za obnovu i razvoj između Vlade Republike Srpske – Ministarstva finansija i JP „DEP-OT“ u iznosu od 2.854.000,00 EUR.

Prosječan broj zaposlenih u 2018.godini bio je 44.

Sjedište Preduzeća je u Banjaluci, ulica Bulevar Živojina Mišića 23.

Organi upravljanja

Organi Preduzeća (prema odredbama Statuta) su:

- Skupština Preduzeća,
- Nadzorni odbor,
- Uprava (Direktor i Tehnički direktor).

Osnova za izradu finansijskih izvještaja

Finansijski izvještaji preduzeća za izvještajni period 2018.godine su sastavljeni u skladu sa:

- Uredbama, pravilnicima, uputstvima i naredbama donesenim od strane upravnih tijela Republike Srpske i BiH,
- Međunarodnim računovodstvenim standardima (MRS, engl. IAS)
- Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja (MSFI, engl. IFRS), te
- Pratećim uputstvima, objašnjenjima i smjernicama koje donose Odbor za međunarodne računovodstvene standarde i Međunarodna federacija računovođa, odnosno Savez računovođa i revizora Republike Srpske, kao Zakonom određeno profesionalno tijelo u Republici Srpskoj, a prema odredbama člana 2. stav 1. tačka i. Zakona,
- Pravilnik o kontnom okviru i sadržini računa u kontnom okviru za privredna društva (Službeni glasnik RS 95/2014).

Finansijski izvještaji preduzeća izraženi su u konvertibilnim markama (KM).

Kod sastavljanja finansijskih izvještaja korištene su usvojene računovodstvene politike:

NEMATERIJALNA IMOVINA

Nematerijalna imovina su nemonetarna sredstva bez fizičke suštine koja se mogu identifikovati, a sredstvo je resurs koji Preduzeće koristi kao rezultat prošlih događaja i od kojeg se očekuje priliv budućih ekonomskih koristi u Preduzeće.

Da bi sredstvo bilo identifikovano kao nematerijalna imovina mora ispuniti sljedeće uslove:

1. mogućnost identifikacije:

- Kada je imovina odvojiva, odnosno kada se može odvojiti ili odjeliti od Preduzeća i prodati, prenijeti, licencirati, iznajmiti ili razmijeniti, bilo pojedinačno ili zajedno sa povezanim ugovorom, imovinom ili obavezom; ako se nabavna vrijednost može pouzdano odmjeriti

- Kada imovina nastaje po osnovu ugovornih ili drugih zakonskih prava, bez obzira da li su ta prava prenosna ili odvojiva od Preduzeća ili od drugih prava ili obaveza.

2. postojanje kontrole:

- Kada je u stanju da stekne buduće ekonomske koristi koje proističu iz resursa i da ograniči ili onemogući pristup drugih tim koristima.

3. postojanje buduće ekonomske koristi

- Buduća ekonomska korist podrazumijeva postojanje priliva sredstava do kojeg dolazi po osnovu te imovine.

Ukoliko nematerijalna imovina ne ispunjava uslove navedene u stavu (2), izdaci njenog sticanja ili internog generisanja se priznaju kao rashodi perioda.

(1) Nematerijalna imovina se može steći na sljedeće načine:

1. zasebnim sticanjem (kupovinom),
2. sticanjem kao dijela poslovne kombinacije,
3. sticanje uz pomoć državnog davanja,
4. internim generisanjem imovine.

(2) Imovina koja proističe iz istraživanja (ili iz faze istraživanja internog projekta) se ne priznaje kao nematerijalna imovina. Izdatak po osnovu istraživanja (ili u fazi istraživanja internog projekta) evidentira se kao trošak perioda u kojem je nastao.

(3) Izdaci koji se odnose na troškove započinjanja poslovanja (troškovi osnivanja kao što su pravni i administrativni troškovi nastali pri osnivanju Preduzeća kao pravnog subjekta, izdatak otvaranja novog objekta ili Preduzeća i izdatak za počinjanje novih poslovnih aktivnosti ili lansiranje novih proizvoda i procesa) se ne priznaju kao nematerijalna imovina, osim ako ovaj izdatak nije uključen u nabavnu vrijednost (cijenu koštanja) nekretnina, postrojenja i opreme.

Vrste nematerijalne imovine mogu biti sljedeće:

1. Ulaganja u razvoj
2. Koncesije, patenti, licence i ostala prava
3. Goodwill
4. Ostala nematerijalna ulaganja
5. Nematerijalna ulaganja u pripremi
6. Avansi za nematerijalna ulaganja

Početno priznavanje i odmjeravanje nematerijalne imovine

(1) Nematerijalna imovina treba biti priznata ukoliko su ispunjeni sljedeći uslovi:

1. da je vjerovatno da će se buduće ekonomske koristi, koje su pripisive imovini, uliti u Preduzeće, i
2. da se nabavna vrijednost imovine može pouzdano odmjeriti.

(2) Nematerijalna imovina se početno odmjerava po nabavnoj vrijednosti.

Naknadno mjerenje nematerijalne imovine

(1) Preduzeće kao svoju računovodstvenu politiku opredjeljuje:

- model istorijskog troška.

(2) Ukoliko se nematerijalna imovina računovodstveno obuhvata primjenom modela istorijskog troška, sva druga imovina iz njene grupe se takođe odmjerava primjenom istog modela, osim ako ne postoji aktivno tržište za tu drugu imovinu.

Model istorijskog troška

Nakon početnog priznavanja, nematerijalna imovina se knjiži po njenoj nabavnoj vrijednosti umanjena za akumuliranu amortizaciju koja je naknadno usljedila i bilo kakve naknadne akumulirane gubitke od umanjenja vrijednosti.

Korisni vijek trajanja

Preduzeće treba da procijeni da li je korisni vijek nematerijalne imovine ograničen ili neograničen.

Povlačenje iz upotrebe i otuđivanje nematerijalne imovine

(1) Priznavanje nematerijalne imovine prestaje:

- po otuđenju, ili
- kada se ne očekuju buduće ekonomske koristi od njenog korišćenja ili otuđenja.

(2) Dobitak ili gubitak koji nastaje iz prestanka priznavanja nematerijalne imovine se određuje kao razlika između neto prihoda od otuđenja, ako ih ima, i knjigovodstvene vrijednosti imovine. Dobitak ili gubitak se priznaju u bilansu.

NEKRETNINE, POSTROJENJA I OPREMA

(1) Nekretnine, postrojenja i oprema su materijalne stavke:

- a) koje se drže za korišćenje u proizvodnji proizvoda ili isporuci dobara ili usluga, za iznajmljivanje drugima ili za administrativne svrhe, i
- b) za koje se očekuje da će se koristiti duže od jednog obračunskog perioda.

(2) Nabavna vrijednost, odnosno cijena koštanja nekog sredstva se priznaje kao nekretnina, postrojenje i oprema ako ispunjava sljedeće uslove:

- ako je vjerovatno da će se buduće ekonomske koristi povezane s tim sredstvom prilivati u Preduzeće,
- ako se nabavna vrijednost/cijena koštanja sredstva može pouzdano odmjeriti.

(3) Nekretnine, postrojenja i oprema se mogu nabaviti zbog sigurnosnih i ekoloških razloga. Iako nabavka takvih nekretnina, postrojenja i opreme ne povećava direktno buduće ekonomske koristi bilo koje postojeće nekretnine, postrojenja i opreme, ona može biti neophodna Preduzeću da bi se ostvarile buduće ekonomske koristi od drugih sredstava. Takve nekretnine, postrojenja i oprema ispunjavaju uslove da se priznaju kao sredstva jer omogućavaju Preduzeću da ostvari buduće ekonomske koristi od drugih sredstava koja su s njima povezana, u iznosu koji je veći od onog koji bi se ostvario da nije bilo ovih nabavki.

Početno priznavanje nekretnina, postrojenja i opreme

(1) Nekretnine, postrojenja i oprema početno se mjere po nabavnoj vrijednosti ili cijeni koštanja.

(2) Komponente nabavne vrijednosti (cijene koštanja) su sljedeće:

1. nabavna cijena: fakturna vrijednost dobavljača umanjena za sve rabate i popuste sadržane u računu,
2. zavisni troškovi nabavke
  - a) carina i druge uvozne dažbine;
  - b) nepovratni porez - npr. porez na prenos apsolutnih prava kod nekretnina ili polovnih motornih vozila; PDV kod preduzeća koji nisu obveznici tog poreza ili iznos PDV-a pri nabavci sredstva za koje obveznik PDV-a nema pravo na odbitak prethodnog poreza, u skladu sa Zakonom o PDV-u;
  - c) troškovi koji se mogu direktno pripisati dovođenju sredstva na lokaciju i u stanje koje je neophodno da bi sredstvo moglo funkcionisati, na način na koji to očekuje menadžment, kao što su:
    - troškovi naknada zaposlenih koji su u neposrednoj vezi sa izgradnjom ili nabavkom nekretnine, postrojenja i opreme;
    - troškovi pripreme terena;
    - inicijalni troškovi isporuke i manipulativni troškovi;
    - troškovi instaliranja i montaže;

- naknade stručnjacima, kao što su arhitekta i inženjeri;
- troškovi provjere da li sredstvo normalno funkcionira, umanjeno za neto prihode od prodaje bilo kog sredstva proizvedenog tokom dovođenja sredstva na datu lokaciju i u dato stanje (kao što su uzorci proizvedeni prilikom testiranja opreme); i
- profesionalne naknade, odnosno honorari stručnjaka;

d) inicijalna procjena troškova demontaže, uklanjanja sredstava i obnove područja na kojem je sredstvo locirano;

e) troškovi pozajmljivanja, u skladu sa zahtjevima IAS 23.

(3) Troškovi koji se ne uključuju u nabavnu vrijednost/cijenu koštanja nekretnine, postrojenja i opreme su:

- troškovi otvaranja nove fabrike/pogona/postrojenje,
- troškovi uvođenja novog proizvoda ili usluge, uključujući troškove reklamiranja i promotivnih aktivnosti,
- troškovi vođenja poslova na novoj lokaciji ili sa novom grupom kupaca (uključujući troškove obuke osoblja),
- administrativni i drugi troškovi koji se ne mogu direktno pripisati sredstvu.

(4) Priznavanje ulaganja u knjigovodstvenu vrijednost nekretnine, postrojenja i opreme prestaje kada se sredstvo nalazi na lokaciji i u stanju koje je neophodno za njegovo funkcionisanje, na način na koji to predviđa Uprava Preduzeća. Dakle, ulaganja koji se javljaju kod korišćenja ili premještanja sredstava ne uključuju se u knjigovodstvenu vrijednost nekretnina, postrojenja i opreme. Troškovi koji se ne uključuju u knjigovodstvenu vrijednost nekretnina, postrojenja i opreme su:

- troškovi koji se javljaju kada sredstvo koje može da funkcionira na način na koji je predvidio Uprava Preduzeća, tek treba da počne da se koristi ili se ne koristi u punom kapacitetu;
- inicijalni poslovni gubici, kao što su gubici koji nastaju u toku formiranja potražnje za proizvodima, koji se proizvode tim sredstvom; i
- troškovi premještanja na drugu lokaciju ili reorganizovanje dijela ili cjelokupnog poslovanja Preduzeća.

Donacije, razmjena i lizing nekretnina, postrojenja i opreme

(1) Pribavljanje nekretnina, postrojenja i opreme, a samim tim i priznavanje istih se može ostvariti na sledeće načine:

1. Pribavljanje u vidu donacije (bez naknade)

Nekretnine, postrojenja i oprema primljeni u vidu donacije (bez naknade) procjenjuju se po fer vrijednosti, utvrđenoj od strane komisije koju imenuje Direktor, ako ugovorom ili drugim aktom o donaciji vrijednost donacije nije iskazana. Donacija se iskazuje kao razgraničeni prihod koji se priznaje kao prihod na sistematskoj i racionalnoj osnovi u bilansu uspjeha – izvještaju o ukupnom rezultatu tokom korisnog vijeka trajanja sredstava (u visini troškova amortizacije u obračunskom periodu).

2. Pribavljanje zamjenom za drugo sredstvo

Nekretnine, postrojenja i oprema dobijeni po osnovu razmjene za druga sredstva priznaju se po fer vrijednosti sredstva dobijenog u postupku razmjene. Ukoliko fer vrijednost sredstva koje je dobijeno u poslu razmjene se ne može pouzdano procijeniti, priznavanje se vrši po fer vrijednosti sredstva datog u razmjenu. Izuzetno, ukoliko se ne može pouzdano odmjeriti fer vrijednost ni

primljenog ni datog sredstva, nabavna vrijednost pribavljenog sredstva odmjerava se po knjigovodstvenoj vrijednosti sredstva koje je dato.

3. *Pribavljanje putem finansijskog lizinga*

Nekretnine, postrojenja i oprema pribavljeni u poslu finansijskog lizinga priznaju se kao sredstva u bilansu stanja – izvještaju o finansijskom položaju u iznosima koji su na početku lizinga jednaki fer vrijednosti ili sadašnjoj vrijednosti minimalnih rata plaćanja, ukoliko je ova vrijednost niža. Prilikom izračunavanja minimalnih plaćanja lizinga, diskontna stopa je kamatna stopa sadržana u lizingu, ako se ona može utvrditi, a ako se ne može utvrditi koristi se inkrementalna kamatna stopa na zaduživanje.

Naknadni troškovi nekretnina, postrojenja i opreme

(1) Troškovi svakodnevnih popravki i održavanja stavki nekretnina, postrojenja i opreme, kao što su troškovi rada i potrošnog materijala ili sitnih rezervnih dijelova, priznaju se kao trošak perioda u kojem nastanu.

(2) Kada naknadni izdaci podrazumijevaju zamjenu značajnih rezervnih dijelova, vrijednost rezervnog dijela uključuje se u knjigovodstvenu vrijednost sredstva, a vrijednost zamijenjenih rezervnih dijelova se prestaje priznavati kao sredstvo u skladu sa odredbama o prestanku priznavanja sredstava definisanih ovim Pravilnikom.

(3) Ukoliko ne postoji podatak o knjigovodstvenoj (sadašnjoj) vrijednosti zamijenjenog dijela, on se utvrđuje na osnovu nabavne vrijednosti takvog novog rezervnog dijela, s tim da se ta vrijednost umanjuje srazmjerno broju mjeseci korišćenja sredstva.

(4) Naknadna ulaganja povećavaju knjigovodstvenu vrijednost ako se:

- produžava korisni vijek upotrebe,
- povećava kapacitet, i
- unapređuje nekretnina, postrojenja i oprema.

(5) Troškovi pozajmljivanja direktno pripisivi sticanju, izgradnji ili proizvodnji sredstva koje se kvalifikuje, kapitalizuju se kao dio nabavne vrijednosti tog sredstva. Iznos troškova pozajmljivanja koji se može kapitalizovati se utvrđuje u skladu sa IAS 23 - *Troškovi pozajmljivanja*.

(6) U obimu u kome su novčana sredstva pozajmljena isključivo radi sticanja sredstva koje se kvalifikuje, iznos troškova pozajmljivanja koji se mogu kapitalizovati po osnovu tog sredstva se određuju kao stvarni troškovi pozajmljivanja nastali uslijed tog pozajmljivanja, tokom perioda sticanja, umanjeni za svaki prihod od investiranja, po osnovu privremenog investiranja tih pozajmljivanja.

(7) Iznos troškova pozajmljivanja koji se mogu kapitalizovati, a odnose se na pozajmljena sredstva opšte namjene, (po tom osnovu) se utvrđuje primjenom stope kapitalizacije na izdatke u vezi sa tim sredstvom. Stopa kapitalizacije je ponderisani prosjek troškova pozajmljivanja, primjenljivih na neizmirena pozajmljivanja Preduzeća u toku perioda, a koja ne spadaju u pozajmljivanja namijenjena isključivo za sticanje sredstva koje se kvalifikuje. Iznos troškova pozajmljivanja koji je kapitalizovan u toku perioda ne treba da prevazilazi iznos troškova pozajmljivanja nastalih tokom tog perioda.

(8) Kada Preduzeće pozajmljuje novčana sredstva specifično namijenjena sticanju određenog sredstva koje se kvalifikuje, troškovi pozajmljivanja koji se direktno odnose na to sredstvo se mogu odmah identifikovati.

(9) Kapitalizacija troškova pozajmljivanja počinje kada:

- a) nastanu izdaci za sredstvo,
- b) nastanu troškovi pozajmljivanja, i
- v) kada su u toku aktivnosti neophodne da bi se sredstvo pripremilo za planiranu upotrebu ili prodaju.

Odmjeravanje nakon početnog priznavanja nekretnina, postrojenja i opreme

- (1) Nakon početnog priznavanja nekretnine, postrojenja i oprema se vrednuju po modelu istorijskog troška i modelu revalorizacije.

- (2) Po modelu istorijskog troška vrednuju se sledeće grupe:
  - (1) Zemljište
  - (2) Građevinski objekti
  - (3) Kancelarijski namještaj
  - (4) Računarska i telekomunikaciona oprema
  - (5) Kontejneri
  - (6) Uređaji za tretman voda i gasa
  - (7) Alat inventar
  - (8) Ulaganja na adaptaciji tuđih objekata
  - (9) Ostala oprema koja nije pobrojana u grupama 1-8, kao ni oprema iz stava 3.

- (3) Po modelu revalorizacije vrednuju se sledeće grupe:
  - (1) Radne mašine
  - (2) Službeni automobili
  - (3) Putnički automobili
  - (4) Oprema za mjerenje

Model istorijskog troška

Nakon početnog priznavanja, nabrojana nekretnine, postrojenja i oprema se vrednuju primjenom modela istorijskog troška.

Model revalorizacije

Nakon početnog priznavanja po nabavnoj vrijednosti, nabrojane nekretnine, postrojenja i čija se fer vrijedost može pouzdano odmjeriti, obuhvataju se po revalorizovanom iznosu, koji predstavlja njihovu fer vrijednost na datum revalorizacije, umanjenu za naknadnu akumuliranu amortizaciju i naknadne akumulirane gubitke zbog umanjenja vrijednosti.

Osnovni principi prilikom primjene politike revalorizacije su sljedeći:

1. Osnova za utvrđivanje fer vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme

Fer vrijednost zemljišta i objekata obično se utvrđuje procjenom, koju vrše stručno osposobljeni procjenjivači, na osnovu tržišnih dokaza. Fer vrijednost postrojenja i opreme je obično njihova tržišna vrijednost koja se utvrđuje procjenom.

Kada ne postoji dokaz fer vrijednosti na tržištu, zbog specifične prirode nekretnine, postrojenja i opreme i zbog toga što se takve stavke rijetko prodaju, osim kao dio kontinuiranog poslovanja, može biti potrebno da Preduzeće procjeni fer vrijednost koristeći dobitni pristup ili pristup amortizovanih troškova zamjene.

2. Učestalost revalorizovanja

Učestalost revalorizovanja zavisi od promjena fer vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme koje se revalorizuju. Kada se fer vrijednost revalorizovanog sredstva bitno razlikuje od njegove knjigovodstvene vrijednosti, potrebna je dalja revalorizacija. Neke nekretnine, postrojenja i oprema mogu pokazivati znatna i promjenljiva kretanja fer vrijednosti, zbog čega je potrebno vršenje revalorizacije jednom u toku godine. Kod onih nekretnina, postrojenja i opreme kod kojih su kretanja fer vrijednosti neznatna, nije potrebno tako često revalorizovanje. Umjesto toga, može biti neophodno da se stavke revalorizuju samo jednom na svakih tri do pet godina.

3. Način priznavanja promjena knjigovodstvene vrijednosti sredstava koja je rezultat revalorizacije

a) Ako se knjigovodstvena vrijednost sredstva poveća kao rezultat revalorizacije, to povećanje se priznaje u ukupnom ostalom rezultatu i akumulira u kapitalu, u okviru pozicije revalorizacione rezerve. Međutim, povećanje se priznaje kao prihod u bilansu uspjeha do onog iznosa do kojeg se stornira revalorizaciono smanjenje istog sredstva, koje je prethodno priznato kao rashod u bilansu uspjeha.

b) Ako se knjigovodstvena vrijednost sredstva smanji kao rezultat revalorizacije, to smanjenje se priznaje kao rashod. Međutim, smanjenje se priznaje u ukupnom ostalom rezultatu do iznosa postojećih revalorizacionih rezervi koje se odnosi na to sredstvo. Smanjenje priznato u ukupnom ostalom rezultatu smanjuje iznos akumuliran u kapitalu u okviru pozicije revalorizacione rezerve.

Pozitivni i negativni efekti procjene različitih stavki sredstava ne mogu se međusobno prebijati, već se odvojeno evidentiraju.

4. Način sprovođenja postupka revalorizacije

Ako se vrši revalorizacija određene nekretnine, postrojenja i opreme, revalorizuje se cjelokupna grupa nekretnina, postrojenja i opreme kojoj to sredstvo pripada.

Grupa nekretnina, postrojenja i opreme predstavlja grupisanje sredstava prema sličnoj prirodi i upotrebi u poslovanju Preduzeća. Primjeri nekih od grupa nekretnina, postrojenja i opreme su: zemljište, zemljište i objekti, mašine, motorna vozila, namještaj i uređaji, kancelarijska oprema i ostalo.

Stavke u okviru jedne grupe nekretnina, postrojenja i opreme se revalorizuju istovremeno da bi se izbjegla selektivna revalorizacija sredstava i iskazivanje iznosa u finansijskim izveštajima koji predstavljaju mješavinu troškova i vrijednosti na različite datume. Međutim, jedna grupa sredstava može da se revalorizuje i kontinuirano uz uslov da se revalorizacija date grupe sredstava završi u kratkom roku i da su revalorizacije uvijek ažurirane.

5. Način evidentiranja revalorizacionih rezervi

(1) U okviru računa 330 – Revalorizacione rezerve, Preduzeće je dužno da obezbjedi analitiku revalorizacionih rezervi na osnovu koje je revalorizaciona rezerva formirana.

(2) Revalorizacione rezerve koje su sastavni dio kapitala koji se odnosi na nekretnine, postrojenja i opremu, mogu se prenijeti direktno na neraspoređenu dobit, kada sredstvo prestane da se priznaje. To može podrazumijevati prenos celokupnog ostatka, kada se sredstvo povuče iz upotrebe ili otuđi. Međutim, neke rezerve mogu biti prenijete i dok se sredstvo koristi. U tom slučaju, iznos prenijete rezerve predstavlja razliku između amortizacije zasnovane na revalorizovanoj knjigovodstvenoj vrijednosti sredstva i amortizacije zasnovane na prvobitnoj nabavnoj vrijednosti sredstva. Prenos revalorizacionih rezervi u neraspoređenu dobit ne vrši se preko bilansa uspjeha.

(3) Efekti poreza na dobitak, ako postoje, koji nastaju zbog revalorizacije nekretnina, postrojenja i opreme, priznaju se i objelodanjuju u skladu sa IAS 12 - *Porez na dobitak*.

(4) Moguće varijante procjene sa načinima knjiženja su sljedeće:

1. Revalorizacijom se povećava knjigovodstvena vrijednost, a ranije nije bilo promjena vrijednosti po tom osnovu.

Povećanje vrijednosti NPO (nekretnine, postrojenja, oprema)/Povećanje rev.rezervi.

2. Revalorizacijom se povećava knjigovodstvena vrijednost, a ranije su bile formirane revalorizacione rezerve.

Povećanje vrijednosti NPO (nekretnine, postrojenja, oprema)/Povećanje rev.rezervi.

3. Revalorizacijom se povećava knjigovodstvena vrijednost, a u prethodnoj revalorizaciji je bila smanjena vrijednost uz priznavanje rashoda revalorizacije.
Povećanje vrijednosti NPO (nekretnine, postrojenja ,oprema)/Prihodi od revalorizacije do iznosa koliko su bili priznati rashodi prethodne revalorizacije, a preostali iznos u korist revalorizacionih rezervi.
4. Revalorizacijom se smanjuje knjigovodstvena vrijednost, a ranije nije bilo promjena.
Rashodi revalorizacije/smanjenje vrijednosti NPO(nekretnina, psotrojenja, opreme).
5. Revalorizacijom se smanjuje knjigovodstvena vrijednost, a ranije su bile formirane revalorizacione rezerve.
Smanjenje revalorizacionih rezervi do iznosa raspoloživih revalorizacionih rezervi od prethodne procjene, a preostali iznos na teret rashoda revalorizacije/smanjenje vrijednosti NPO (nekretnina, postrojenja, opreme).
6. Revalorizacijom se smanjuje knjigovodstvena vrijednost, a u prethodnoj revalorizaciji je bila smanjena vrijednost uz priznavanje rashoda revalorizacije.
Rashodi revalorizacije/smanjenje vrijednosti NPO (nekretnina, postrojenja, opreme).

Aktiviranje nekretnina, postrojenja i opreme

- (1) Nekretnine i postrojenja u pribavljanju se evidentiraju preko računa sredstava u pripremi.
- (2) Nabavka opreme se evidentira direktno u korist odgovarajuće vrste opreme.
- (3) Svaki izdatak koji nastane od donošenja odluke o ulaganju u nekretnine i postrojenja do aktiviranja evidentira se na posebnom računu u pripremi. Troškovi nabavke se kapitalizuju na analitičkom računu pojedinačnog sredstva u pripremi, prema identifikacionom broju ulaganja.
- (4) Ako se nekretnina i postrojenje gradi (proizvodi) u vlastitoj režiji, vrijednost ulaganja se obračunava na kraju svakog obračunskog perioda po cijeni koštanja, zaduženjem odgovarajuće vrste imovine u korist prihoda od aktiviranja učinaka (IAS- 16, p- 22), pri čemu se isključuju svi interni dobiti.
- (5) Ako je neto prodajna cijena izgrađenog (proizvedenog) sredstva niža od cijene koštanja, ulaganje se procjenjuje po neto prodajnoj cijeni, a razlika tereti rashode tekućeg perioda.
- (6) Nekretnine i postrojenja se stavljaju u upotrebu komisijski. Direktor imenuje stalnu ili privremenu komisiju, koja verifikuje završetak ulaganja i svih radnji potrebnih za stavljanje sredstva u upotrebu. Komisija na osnovu kompletne dokumentacije verifikuje nabavnu vrijednost sredstva i kategoriše sredstvo.
- (7) Nakon što komisija donese odluku o stavljanju osnovnog sredstva u upotrebu, troškovi pribavljanja se ne mogu naknadno kapitalizovati. Ako neki trošak nije bio proknjižen i priznat prije zvaničnog stavljanja u upotrebu, taj trošak će biti rashod tekućeg perioda, osim u slučaju da se radi o ispravci materijalno značajne greške koja je naknadno uočena.

Amortizacija nekretnina, postrojenja i opreme

- (1) Amortizacija je sistematska alokacija iznosa sredstava koji se amortizuju tokom njenog korisnog vijeka upotrebe.
- (2) Pregled sredstava koja podliježu i koja ne podliježu amortizaciji dat je u narednoj tabeli.
- (3) Amortizacija nekretnina, postrojenja i opreme vrši se pravolinijskom (proporcionalnom) metodom i ima za rezultat konstantne troškove u toku vijeka trajanja sredstva, ukoliko se rezidualna vrijednost ne mijenja, ili se sredstvo otpisuje do kraja.
- (4) Svaki dio neke nekretnine, postrojenja i opreme, čija je nabavna vrijednost/cijena koštanja značajna u odnosu na ukupnu nabavnu vrijednost datog sredstva amortizuje se zasebno.
- (5) Jedan materijalno značajan dio nekretnine, postrojenja i opreme može imati isti korisni vijek i metod amortizacije kao i drugi materijalno značajan dio tog sredstva. Prilikom utvrđivanja troškova amortizacije, takvi dijelovi se mogu grupisati.

- (6) U istoj mjeri u kojoj Preduzeće zasebno amortizuje neke dijelove nekretnine, postrojenja i opreme, zasebno amortizuje i ostatak tog sredstva. Ostatak se sastoji od dijelova koji pojedinačno nisu značajni. Ako Preduzeće ima različita očekivanja od ovih dijelova, mogu biti neophodne tehnike aproksimacije da bi se ostatak amortizovao na način kojim bi se obrazac potrošnje i /ili korisni vijek dijelova vjerno predstavili.
- (7) Preduzeće može izabrati da zasebno amortizuje one dijelove sredstva čija nabavna vrijednost nije značajna u odnosu na ukupnu nabavna vrijednost tog sredstva.
- (8) Trošak amortizacije za svaki period priznaje se u bilansu uspjeha, osim ako nije uključen u knjigovodstvenu vrijednost drugog sredstva.
- (9) Amortizacija osnovnih sredstava čija je vrijednost manja od 1.000,00 KM, vrši se na taj način što se njihova vrijednost otpisuje u toku godine u kojoj je nabavka izvršena.

Klasifikacija sredstava prema kriteriju primjene obračuna amortizacije.

Redni broj	Vrsta sredstava	Objašnjenje
1.	Sredstva koja podliježu amortizaciji	Amortizacija se obračunava za stavke nekretnina, postrojenja i opreme koji su priznati kao stalno sredstvo i koji imaju ograničeni vijek upotrebe.
2.	Sredstva koja ne podliježu amortizaciji	<p>Stavke nekretnina, postrojenja i opreme koje ne podliježu obavezi obračuna amortizacije su:</p> <p>a) Zemljište. Ne amortizuje se zbog neograničenog vijeka trajanja.</p> <p>b) Nekretnine, postrojenja i oprema namjenjena prodaji. Preduzeće priznaje stalno sredstvo kao sredstvo namjenjeno prodaji ako se njegova knjigovodstvena vrijednost može prvenstveno povratiti kroz prodajnu transakciju, a ne kroz nastavak korištenja.</p> <p>Pri tome ovako klasifikovano sredstvo mora biti dostupno za momentalnu prodaju u svakom trenutku i prodaja mora da bude vrlo vjerovatna (da Uprava Preduzeća ima plan prodaje sredstava i da je započelo aktivno traganje za kupcem). Osim toga treba da postoji aktivno tržište za to sredstvo i da je sredstvo prisutno na tome tržištu po cijeni koja je razumna u odnosu na njegovu fer vrijednost. Takođe, treba da je realna pretpostavka da će prodaja biti realizovana u roku od jedne godine od datuma priznavanja sredstva namjenjenog prodaji, kao i da da je malo vjerovatno da će doći do značajne promjene plana prodaje.</p> <p>v) Stalna sredstva trajne vrijednosti. Umjetnička djela, spomenici kulture, skulpture i druga sredstva koja vremenom ne gube vrijednost.</p> <p>g) Stalna sredstva u pripremi. Amortizacioni period počinje od momenta kada je sredstvo raspoloživo za korišćenje, što znači da obračunu amortizacije ne podliježu nekretnine, postrojenja i oprema u pripremi, kao i nematerijalna ulaganja u pripremi.</p>

Iznos koji se amortizuje (osnovica amortizacije), amortizacioni period, korisni vijek upotrebe, stopa amortizacije i metod amortizacije

- (1) Elementi obračuna amortizacije su prikazani u narednoj tabeli.

Elementi obračuna amortizacije nekretnina postrojenja i opreme.

Elementi obračuna amortizacije	Objašnjenje

<p>1. Iznos koji se amortizuje (osnovica amortizacije)</p>	<p>Osnovica za obračun amortizacije na sistematskoj osnovi tokom procijenjenog vijeka upotrebe utvrđuje se kao razlika između:</p> <p>a) nabavne vrijednosti (cijene koštanja), koju čini nabavna cijena uvećana za sve zavisne troškove nabavke; i</p> <p>b) rezidualne (preostale) vrijednosti, koja se utvrđuje ako su ispunjeni sledeći uslovi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - procijenjeni korisni vijek upotrebe sredstva u Preduzeću kraći je od njegovog ekonomskog vijeka upotrebe; - politika upravljanja sredstvima podrazumijeva prodaju sredstava prije isteka njihovog ekonomskog vijeka upotrebe; - procijenjeni iznos rezidualne vrijednosti je materijalno značajan; - utvrđuje se u procijenjenom iznosu koji bi Preduzeće primilo danas, ako bi otuđilo sredstvo, nakon odbijanja procijenjenih troškova prodaje, pod pretpostavkom da je sredstvo već na kraju svoga korisnog vijeka, i u stanju koje se očekuje na kraju njegovog korisnog vijeka.
<p>2. Amortizacioni period</p>	<p>Je period od početka do prestanka obračuna amortizacije sredstava. Amortizacija počinje od momenta kada sredstvo postane raspoloživo za upotrebu.</p> <p>Amortizacija se vrši sve do isknjižavanja, čak i ako se u nekom periodu sredstvo ne koristi, osim ako nije potpuno amortizovano.</p> <p>Obračun amortizacije prestaje kada je sredstvo otuđeno na bilo koji način, kada je u potpunosti otpisano i kada je reklasifikovano kao stalno sredstvo namijenjeno prodaji.</p>
<p>3. Korisni vijek upotrebe</p>	<p>Je vremenski period u kojem se očekuje da će Preduzeće koristiti sredstvo.</p> <p>Korisni vijek se utvrđuje procijenom a procjena korisnog vijeka zavisi od poslovne politike Preduzeća u vezi sa nabavkom i trošenjem konkretnih sredstava.</p> <p>Politika upravljanja sredstvima nekog Preduzeća, može povlačiti za sobom otuđenje sredstava nakon određenog vremena ili nakon utroška određenog dijela ekonomskih koristi sadržanih u sredstvu. Stoga, korisni vijek sredstva može biti kraći od njegovog ekonomskog vijeka trajanja. Procjena korisnog vijeka sredstva je stvar prosuđivanja zasnovanog na iskustvu Preduzeća sa sličnim sredstvima.</p> <p>Ekonomske koristi sadržane u nekom sredstvu Preduzeće troši uglavnom putem upotrebe sredstva. Međutim, ostali faktori, kao što su tehnološka ili komercijalna zastarjelost i habanje dok se sredstvo ne upotrebljava, često dovode do smanjenja ekonomskih koristi koje su se mogle dobiti od sredstva. Zbog toga je pri utvrđivanju korisnog vijeka sredstva, potrebno razmotriti sljedeće faktore:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) očekivano korišćenje sredstva - procjenjuje na osnovu očekivanog kapaciteta sredstva ili fizičkog učinka sredstva. b) očekivano fizičko trošenje i habanje - koje zavisi od faktora poslovanja, kao što su broj smjena u kojima će se sredstvo koristiti, program popravljanja i održavanja, i briga o sredstvu i njegovo održavanje dok se ono ne koristi. v) tehnička ili komercijalna zastarjelost - koja nastaje zbog promjena ili poboljšanja u proizvodnji, ili zbog promjene u tržišnoj potražnji za proizvodom ili uslugom koja se pruža uz pomoć tog sredstva. d) zakonska ili slična ograničenja korišćenja sredstva - kao što je istek roka lizinga. <p>Politika upravljanja sredstvima nekog Preduzeća, može povlačiti za sobom otuđenje sredstava nakon određenog vremena ili nakon utroška određenog dijela ekonomskih koristi sadržanih u sredstvu. Stoga, korisni vijek sredstva može biti kraći od njegovog ekonomskog vijeka trajanja. Procjena korisnog vijeka sredstva je stvar prosuđivanja zasnovanog na iskustvu Preduzeća sa sličnim sredstvima.</p> <p>Prilikom obračuna amortizacije nekretnina, postrojenja i opreme koristiće se procijenjeni vijek trajanja, na osnovu kojih se utvrđuju stope amortizacije.</p> <p>Korisni vijek je potrebno preispitati u sljedećim slučajevima:</p> <ul style="list-style-type: none"> - u toku godine izvršena su dodatna ulaganja u sredstva, kojima je produžen korisni vijek upotrebe, - u toku godine došlo je do obezvrijeđenja (fizičkog oštećenja, kvara i sl.) sredstva, čime je skraćen korisni vijek upotrebe, - u skladu sa novom poslovnom politikom, preduzeće planira otuđenje sredstava u skorijem periodu, - nastupile su tehnološke promjene ili promjene na tržištu. <p>Ako se mijenja prvobitno procijenjeni korisni vijek upotrebe sredstva, a Preduzeće</p>

	<p>primjenjuje pravolinijski metod amortizacije, stopa amortizacije se može izračunati na sledeći način:</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin: 10px auto; width: fit-content;"> $\frac{\text{Sadašnja vrijednost} : \text{Nabavna vrijednost}}{\text{Preostali korisni vijek upotrebe}}$ </div> <p>Nova stopa amortizacije primjenjuje se u obračunu amortizacije za tekuću i naredne godine. Promjena stope amortizacije, kao rezultat promjene preostalog vijeka upotrebe sredstva ima tretman promjene računovodstvene procjene, a ne promjene računovodstvene politike.</p>
4. Metod i stopa amortizacije	<p>Metod amortizacije koji primjenjuje Preduzeće jeste proporcionalni (linearni) metod – metod jednakih godišnjih kvota u procijenjenom vijeku trajanja koji ima za rezultat konstantan trošak tokom njegovog korisnog vijeka trajanja.</p> <p>Stopa amortizacije se izračunava na osnovu procijenjenog vijeka upotrebe koji je izražen brojem godina, na sledeći način:</p> <div style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin: 10px auto; width: fit-content;"> $\text{Godišnja stopa amortizacije} = \frac{100}{\text{Broj godina}} (\%)$ </div>

Pregled procijenjenog vijeka trajanja i procijenjene stope amortizacije, utvrđenih procjenom sa 31.12.2016. godine, po grupama osnovnih sredstava, alata i inventara.

Naziv grupe osnovnih sredstava	Vijek trajanja (godina)	Stopa (%)
Građevinski objekti	7-30	3,33-14,30
Radne mašine	5-20	5-20
Vozni park	6-15	6,67-16,67
Kontejneri	3-25	4-33,33
Ostala oprema	1-15	6,67-100
Kancelarijski namještaj	1-10	10-100
Računarska i tel.oprema	1-10	10-100
Uređaji za tretman gasa i voda	10-30	3,33-10
Alat i inventar	1-10	10-100

Umanjenje vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme

Da bi se utvrdilo da li je vrijednost neke stavke nekretnina, postrojenja i opreme umanjena, Preduzeće primenjuje IAS 36 *Umanjenje vrijednosti imovine* koji objašnjava kako Preduzeće provjerava knjigovodstvenu vrijednost svojih sredstava, kako utvrđuje nadoknadivu vrijednost sredstva i kada priznaje ili poništava priznavanje gubitka usljed umanjenja vrijednosti.

Prestanak priznavanja

Knjigovodstvena vrijednost nekretnine, postrojenja i opreme prestaje da se priznaje:

- a) prilikom otuđenja, ili
- b) kada se od njihovog korišćenja ili otuđenja ne očekuju buduće ekonomske koristi.

Objelodanjivanje

(1) Preduzeće je dužno za svaku stavku nekretnina, postrojenja i opreme u svojim finansijskim izvještajima objelodaniti sljedeće:

1. osnov za odmjeravanje korišćen kod uvrđivanja nabavne vrijednosti – to može biti trošak nabavke, fer vrijednost; takođe treba objelodaniti da li se priznaju sva sredstva ili samo sredstva čija je pojedinačna nabavna vrijednost iznad utvrđenog iznosa;
2. korišćeni metod amortizacije;
3. korisni vijek upotrebe ili korišćene stope amortizacije;
4. usklađivanje (promjene) knjigovodstvene vrijednosti na početku i na kraju perioda, pokazujući:
  - naknadna povećanja,
  - smanjenja po osnovu otuđenja ili po osnovu reklasifikacije sredstava kao sredstava koji se drže za prodaju,
  - sticanja putem poslovnih kombinacija,
  - povećanja i smanjenja nastala usled revalorizacije, u skladu sa usvojenom i primjenjenom računovodstvenom politikom,
  - smanjenja proizašla iz gubitaka usljed umanjenja vrijednosti priznatih ili poništenih direktno na kapitalu,
  - gubitke usljed umanjenja vrijednosti, priznate u bilansu uspjeha,
  - gubitke usljed umanjenja vrijednosti, poništene u bilansu uspjeha,
  - amortizaciju tekuće godine i kumuliranu ispravku vrijednosti,
  - neto kursne razlike koje nastaju prilikom prevođenja finansijskih izvještaja iz funkcionalne valute u valutu u kojoj se vrši prezentacija izvještaja, uključujući prevođenje inostranih poslovanja u valutu u kojoj entitet predstavlja svoje izvještaje, i
  - ostale promjene (na primjer promjene po osnovu ispravke greške iz prethodnog perioda ili promjene računovodstvene politike).

(2) Pored navedenih podataka, u finansijskim izvještajima se takođe objelodanjuje:

1. postojanje i iznosi ograničenja vlasništva, kao i nekretnina, postrojenja i opreme koji su založeni kao garancija za obaveze,
2. iznosi izdataka priznatih u knjigovodstvenu vrijednost nekretnine, postrojenja i opreme u toku njihove izgradnje,
3. iznos ugovorenih obaveza za nabavku nekretnina, postrojenja i opreme,
4. iznos naknade od trećih strana za nekretnine, postrojenja i opremu čija je vrijednost umanjena, koje su izgubljene ili su date, a uključene su u dobitak ili gubitak.

ALAT I SITAN INVENTAR

(1) Alat i inventar su stalno sredstvo i vode se na grupi 022 Alat i inventar ukoliko imaju pojedinačnu vrijednost do 1.000,00 KM i korisni vijek trajanja duži od godinu dana, a amortizuju se po stopi koja proističe iz procijenjenog vijeka korisne upotrebe.

(2) Ostali alat i inventar iskazuju se kao obrtna sredstva na grupi računa 104 – Alat i inventar u upotrebi koja obuhvaća vrijednost zaliha alata i inventara koje se u cjelini otpisuju u momentu davanja na korištenje (kao što su sitan inventar, auto-gume i ambalaža koje se u cjelini otpisuju u obračunskom periodu).

REZERVNI DIJELOVI

(1) Na računima grupe 102 – Rezervni dijelovi u skladištu, obuhvaća se vrijednost zaliha rezervnih dijelova koji se koriste za zamjenu dijelova na opremi koja predstavlja jednu cjelinu. Predmeti koji se smatraju rezervnim dijelovima uređeni su MRS 16 – Nekretnine, postrojenja i oprema. Prema MRS 16, ako značajni dijelovi jednog istog sredstva imaju različit rok trajanja, Preduzeće može odlučiti da za to sredstvo utvrdi stopu amortizacije po dijelovima koji imaju različit rok korištenja.

(2) Važni rezervni dijelovi kao dio opreme, kao i oprema priznaju se kao sredstvo samo ukoliko Preduzeće očekuje koristi duže od jednog perioda (duže od godinu dana). U svim drugim slučajevima izdaci za popravku i održavanje nekretnina, postrojenja i opreme, koji ne produžavaju prvobitni vijek upotrebe, prilikom ugrađivanja u opremu, priznaju se kao trošak.

ZALIHE

(1) Zalihe su sredstva koja se drže u obliku materijala ili pomoćnih sredstava koji se troše u obavljanju djelatnosti Preduzeća.

(2) Zalihe obuhvataju:

- goriva i maziva za radne mašine;
- osnovni i pomoćni materijal;
- nedovršene proizvode čija je proizvodnja u toku;
- poluproizvode;
- gotove proizvode koje je proizvelo preduzeće;
- i rezervni dijelovi i materijali neophodni za održavanje.

(3) Zalihe materijala, nedovršene proizvodnje i gotovih proizvoda, računovodstveno se obuhvataju u skladu sa MRS-2 Zalihe.

Mjerenje zaliha

(1) Zalihe materijala koje se nabavljaju od dobavljača mjere se po nabavnoj vrijednosti ili po neto prodajnoj vrijednosti ako je niža.

(2) Nabavnu vrijednost ili cijenu koštanja zaliha čine svi troškovi nabavke i drugi troškovi nastali dovođenjem zaliha na njihovo sadašnje mjesto.

(3) Troškovi nabavke materijala obuhvataju nabavnu cijenu, uvozne dažbine i druge poreze (osim onih koje preduzeće može naknadno da povрати od poreskih vlasti kao što je PDV koji se može odbiti kao prethodni porez), troškove prevoza, manipulativne troškove i druge troškove koji se mogu direktno pripisati nabavci materijala. Popusti, rabati i druge slične stavke oduzimaju se pri utvrđivanju troškova nabavke.

Nabavna vrijednost goriva i maziva, auto-guma i drugog materijala obuhvata fakturnu cijenu, uvozne dažbine i druge poreze, koji se ne refundiraju, transportne, manipulativne i druge troškove koji se mogu direktno pripisati sticanju zaliha, umanjenju za trgovačke popuste, rabate i druge slične stavke koje se oduzimaju pri utvrđivanju troškova nabavke.

U nabavnu vrijednost se ne uključuju:

- neuobičajeno visoki iznosi utrošenog materijala, rada i drugi troškovi,
- troškovi skladištenja,
- opšti i administrativni troškovi koji ne doprinose dovođenju zaliha na sadašnju lokaciju i na sadašnje stanje,
- troškovi prodaje,
- troškovi kamata, i
- kursne razlike.

Navedeni troškovi priznaju se kao rashodi perioda.

Neto ostvariva vrijednost je procijenjena prodajna cijena u uobičajenom toku poslovanja umanjena za procijenjene troškove dovršenja i procijenjene neophodne troškove prodaje.

Procjena neto prodajne vrijednosti vrši se na pojedinačnoj osnovi.

Iznos bilo koje ispravke vrijednosti zaliha do visine njihove neto prodajne vrijednosti priznaje se kao rashod u periodu u kojem su ispravka vrijednosti ili otpis izvršeni.

Komisija formirana od strane Direktora vrši procjenu neto prodajne vrijednosti zaliha ukoliko za to postoje objektivne okolnosti.

Materijali i rezervni dijelovi za održavanje nabavljaju se prema utvrđenim planovima, uključujući i planove za tekuće i investiciono održavanje.

Evidentiraju se u knjigovodstvu kao osnovni i pomoćni materijal, ulaz po nabavnoj i izlaz po prosječnoj cijeni, odnosno po stvarnim cijenama.

Materijalno odgovorna lica u skladištima materijala dužni su kontinuirano usklađivati stanje iskazano u materijalnom knjigovodstvu sa stanjem u skladišnim evidencijama, a najmanje jednom kvartalno.

Prilikom popisa, a najmanje prilikom redovnog popisa komisije za popis su dužne u saradnji sa Službom nabave - skladišnom službom izvršiti testiranje zaliha materijala i dijelova na obezvređenje u slučajevima zastarijelih, oštećenih i nepotrebnih zaliha, kao i zaliha čija se tržišna vrijednost značajno promijenila.

Procjena neto vrijednosti zaliha vrši se na pojedinačnoj osnovi ukoliko postoje objektivne okolnosti koje ukazuju na obezvređenje zaliha.

Iznos bilo koje ispravke vrijednosti zaliha do visine njihove neto prodajne vrijednosti priznaje se kao rashod perioda u kojem su ispravka vrijednosti ili otpis izvršeni.

Obračun izlaza zaliha

Obračun izlaza (utroška) zaliha priznaje se po (IAS - 2):

- metodi prosječne ponderisane cijene.

Utvrđivanje ponderisane prosječne cijene vrši se poslije svakog novog ulaza zaliha.

Svođenje zaliha na neto nadoknadivu vrijednost

(1) Na dan 31.12. svake poslovne godine vrši se svođenje zaliha na neto ostvarivu vrijednost.

(2) Svođenje zaliha na neto ostvarivu vrijednost vrši se samo u slučajevima ako su zalihe oštećene, ako su potpuno ili djelimično zastarjele, ako je došlo do pada njihove prodajne cijene ili u drugim zakonom definisanim slučajevima.

Dugoročni finansijski plasmani

(1) Dugoročni finansijski plasmani obuhvataju:

- a) učešće u kapitalu zavisnih pravnih lica,
- b) učešće u kapitalu drugih pravnih lica,
- v) dugoročni krediti povezanim pravnim licima,
- g) dugoročni krediti u zemlji i inostranstvu,
- d) dugoročna finansijska sredstva raspoloživa za prodaju,
- đ) dugoročna finansijska sredstva koja se drže do roka dospjeća, i

e) ostali dugoročni finansijski plasmani.

Kratkoročna potraživanja

Kratkoročna potraživanja obuhvataju:

- a) potraživanja po osnovu prodaje,
- b) potraživanja iz specifičnih poslova, i
- c) druga potraživanja.

Vrednovanje kratkoročnih potraživanja je prikazano u narednoj tabeli.

Vrednovanje kratkoročnih potraživanja.

Red. Broj	Vrsta kratkoročnih potraživanja	Inicijalno priznavanje	Objašnjenje
1.	Potraživanja od kupaca po osnovu prodaje robe i pružanja usluga	Vrednuju se u iznosu ugovorene prodajne vrijednosti, umanjeno za ugovoreni iznos popusta i rabata, a uvećano za obračunate poreske obaveze.	Potraživanja od kupaca po osnovu prodaje robe i pružanja usluga priznaju se u trenutku obavljanja transakcije prodaje odnosno pružanja usluge. Prihod se priznaje u visini neto prodajne cijene prema načelu nastanka poslovnog događaja (fakturisane realizacije) pod uslovom da u samom momentu prodaje ne postoji značajna neizvjesnost naplate.
2.	Potraživanja od kupaca iz inostranstva	Vrednuju se u protivvrijednosti inostrane valute, prema deviznom kursu na dan transakcije.	Za efekat promjene deviznog kursa od datuma transakcije do datuma naplate, kao i na svaki datum bilansa stanja – izvještaj o finansijskom položaju, utvrđuju se kursne razlike, koje se evidentiraju kao prihod odnosno rashod perioda.

Usklađivanje vrijednosti potraživanja i prestanak priznavanja potraživanja:

1. Ispravka vrijednosti potraživanja od kupaca

Potraživanja od kupaca koja nisu naplaćena u periodu do 365 dana od datuma dospijeća za naplatu, podliježu ispravci vrijednosti za iznos procijenjene niže naplativosti, na teret rashoda perioda. Procjena vrijednosti za naplatu se vrši pojedinačno po kupcima. Ispravka potraživanja ne vrši se za potraživanja:

- a) od lica kojima se istovremeno i duguje, i
- b) potraživanja koja proističu iz odnosa sa povezanim licima.

2. Pokretanje sudskog spora zbog nenaplaćenog potraživanja i preknjižavanje na potraživanja od tuženih kupaca

Preduzeće pokreće sudski spor za potraživanja od kupaca koja nisu naplaćena u periodu nakon 365 dana od datuma dospijeća za naplatu. Ovaj rok se može i produžiti ukoliko kupac aktivno radi na izmirenju obaveza, kao i na njihovom reprogramu.

3. Otpis potraživanja od kupaca

Otpis potraživanja na teret rashoda perioda vrši se ako je nenaplativost izvjesna i dokumentovana (izgubljen sudski spor, dužnik prestao da postoji i dr.). Konačno isknjižavanje se vrši po isteku pune tri godine od nastanka dužničko-povjerilačkog odnosa. Odluku o otpisu potraživanja donosi Direktor Preduzeća pojedinačno, na prijedlog Komisije za praćenje potraživanja ili nadležni organ Preduzeća u okviru Odluke o rezultatima redovnog godišnjeg popisa.

Naplata otpisanog potraživanja

(1) Ako je u jednom periodu izvršen otpis potraživanja od kupaca, a u narednom periodu se to potraživanje naplati, ne treba da se vrši korekcija početnog stanja rezultata, već priznavanje prihoda u periodu u kome je izvršena naplata otpisanog potraživanja.

(2) Preduzeće je dužno prije sastavljanja finansijskih izvještaja, usaglasiti potraživanja sa kupcima, što se dokazuje odgovarajućom ispravom na kojoj mora biti naznačen datum usaglašavanja. Neusaglašena potraživanja trebaju se objelodaniti u napomenama uz finansijske izvještaje.

(3) Prema Pravilniku o kontnom okviru, krajem obračunskog perioda ili na dan bilansa stanja utvrđuje se da li je stanje procijenjene ispravke vrijednosti (umanjenja) povećano ili smanjeno. Na osnovu podataka iz popisa potraživanja:

1. ako je stanje procijenjenih ispravki vrijednosti povećano, razlika se knjiži na teret računa 578 – Rashodi po osnovu ispravke vrijednosti i otpisa potraživanja, a u korist računa ispravke vrijednosti;
2. ako je stanje procijenjene ispravke vrijednosti smanjeno, razlika se knjiži na teret računa ispravke vrijednosti, a u korist računa 677 – Naplaćena otpisana potraživanja.

(4) Za potraživanja je bitno da Preduzeće primjenjuje *IAS 10 – Događaji nastali nakon bilansa stanja*, koji se odnosi na događaje koji nastaju u periodu od datuma bilansa stanja pa do datuma na koji su finansijski izvještaji odobreni za objelodanjivanje. Ukoliko u tom periodu nastaju događaji koji su u direktnoj vezi sa okolnostima koje su već postojale na dan bilansa stanja, uzimaju se u obzir i sprovode odgovarajuće knjigovodstvene korekcije sa stanjem na dan bilansa.

Moguće su sljedeće situacije:

1. Ukoliko se na dan bilansa stanja prvobitno izvrši ispravka vrijednosti potraživanja, ali se u toku sastavljanja finansijskog izvještaja, a prije njegovog objavljivanja, to potraživanje naplati, takav događaj koji se desio poslije datuma bilansa stanja mora da se uzme u obzir i da se stornira prethodno izvršena ispravka vrijednosti potraživanja sa stanjem na dan 31. decembra. Naime potraživanja se procjenjuju, pa je prvobitno procijenjeno da potraživanje neće biti naplaćeno, ali kako je potraživanje kasnije naplaćeno, ispostavilo se da je procjena bila pogrešna, a imajući u vidu da finansijski izvještaji još uvijek nisu konačno sastavljeni takav događaj mora da se uzme u obzir i da se sprovedu odgovarajuće knjigovodstvene korekcije.
2. Rukovodstvo Preduzeća procijenjuje da je potraživanje naplativo i da ne treba vršiti ispravku vrijednosti sa stanjem na dan bilansa stanja imamo suprotnu situaciju. Međutim, u toku izrade finansijskih izvještaja zaključuje se da je nad dužnikom pokrenut stečajni postupak ili je sa dužnikom pokrenut sudski spor i sl. Takve okolnosti su signal da je potraživanje vjerovatno nenaplativo i da treba izvršiti ispravku vrijednosti sa stanjem na dan bilansa stanja čije je sastavljanje u toku.

Finansijske obaveze

(1) Finansijske obaveze obuhvataju:

- a) Dugoročne obaveze (obaveze koje se mogu konvertovati u kapital, prema povezanim pravnim licima, obaveze po dugoročnim hartijama od vrijednosti, dugoročne kredite, dugoročne obaveze po finansijskom lizingu, dugoročne obaveze po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha, odložene poreske obaveze i ostale dugoročne obaveze); i
- b) kratkoročne finansijske obaveze (obaveze prema povezanim pravnim licima, obaveze po emitovanim kratkoročnim hartijama od vrijednosti, obaveze za kratkoročne kredite, kratkoročne obaveze po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha, obaveze prema dobavljačima,

obaveze iz specifičnih poslova, obaveze po osnovu zarada i naknada, obaveze po osnovu poreza i doprinosa i ostale kratkoročne finansijske obaveze).

(2) Kratkoročnim obavezama smatraju se obaveze za koje se očekuje da će biti izmirene u toku uobičajenog poslovnog ciklusa i koje dospijevaju za izmirenje u roku od 12 mjeseci od datuma bilansa stanja – izvještaja o finansijskom položaju. Sve ostale obaveze smatraju se dugoročnim obavezama.

(3) Dio dugoročnih obaveza koji dospijevaju za plaćanje u periodu do godinu dana od dana sastavljanja godišnjih finansijskih izvještaja iskazuje se kao kratkoročne obaveze.

(1) Finansijska obaveza se priznaje kada je vjerovatno da će odliv resursa koji sadrži ekonomske koristi imati za rezultat izmirenje sadašnje obaveze i da iznos za izmirenje može pouzdano da se odmjeri.

(2) Finansijske obaveze početno se mjere po fer vrijednost nadoknade koja je primljena uvećanoj za troškove transakcije koji su direktno pripisivi sticanju ili emitovanju finansijske obaveze (IAS - 39).

(3) Nakon početnog priznavanja, finansijske obaveze se mjere po amortizovanoj nabavnoj vrijednosti, koristeći metod efektivne kamate (IAS - 39).

(4) Amortizovana vrijednost je iznos po kome je obaveza početno priznata umanjena za otplate glavnice, uvećana za ukupnu amortizaciju svake razlike između početnog iznosa i iznosa dospijeca i umanjena za bilo koji otpis usljed obezvrjeđivanja ili nenaplativosti (IAS - 39).

(1) Dugoročne obaveze koje se mogu konvertovati u kapital utvrđuju se na način propisan zakonom kojim se reguliše poslovanje privrednih društava.

(2) Odluku o konverziji obaveza Preduzeća u kapital donosi Skupština.

(3) Obaveze u stranoj valuti, odnosno obaveze sa valutnom klauzulom, utvrđuju se na dan sastavljanja finansijskih izvještaja po srednjem kursu Centralne banke BiH. Razlike koje se tom prilikom obračunavaju obuhvataju se kao prihodi i rashodi perioda (IAS – 39).

(4) Prestanak ili umanjenje obaveze po osnovu vanparničnog poravnanja, odricanjem povjerilaca ili gubljenjem prava povjerilaca (odlukom državnog organa) vrši se direktnim otpisivanjem u korist prihoda (IAS – 39).

Objelodanjivanja (IFRS 7)

Za potraživanja od kupaca se na dan 31.12. svake poslovne godine izračunava **prosječno vrijeme naplate potraživanja** po formuli:

$$\frac{365}{\text{RACIO OBRTA POTRAŽIVANjA}}$$

Pri tome se RACIO OBRTA POTRAŽIVANjA računa po formuli:

$$\frac{\text{NAPLAĆENA POTRAŽIVANjA}}{(\text{POČETNO STANjE POTRAŽIVANjA OD KUPACA} + \text{KRAJNjE STANjE POTRAŽIVANjA OD KUPACA}) / 2}$$

Potraživanja od kupaca se na dan 31.12. svake poslovne godine objelodanjuju prema sljedećoj starosnoj strukturi:

do 90 dana,

- od 91 do 180 dana,
- od 181 do 365 dana,
- preko 365 dana.

Na dan 31.12. svake poslovne godine Preduzeće izračunava **racio ukupnog dugovanja prema kapitalu** (pokazatelj zaduženosti), po formuli:

$$\frac{\text{NETO ZADUŽENOST}}{\text{KAPITAL}}$$

Dugoročne obaveze po kreditima na dan 31.12. svake poslovne godine se objelodanjuju prema sljedećoj starosnoj strukturi: do godinu dana (tekuće dospijeće),

- od 1 do 3 godine,
- od 3 do 5 godine,
- preko 5 godina.

Za obaveze prema dobavljačima se na dan 31.12. svake poslovne godine izračunava **prosječno vrijeme izmirenja obaveza** po formuli:

$$\frac{365}{\text{RACIO OBAVEZA PREMA DOBAVLJAČIMA}}$$

Pri tome se RACIO OBAVEZA PREMA DOBAVLJAČIMA računa po formuli:

$$\frac{\text{TROŠKOVI MATERIJALA + NABAVNA VRIJEDNOST PRODATE ROBE + TROŠKOVI GORIVA I ENERGIJE}}{(\text{POČETNO STANJE OBAVEZA PREMA DOBAVLJAČIMA} + \text{KRAJNJE STANJE OBAVEZA PREMA DOBAVLJAČIMA}) / 2}$$

Obaveze prema dobavljačima se na dan 31.12. svake poslovne godine objelodanjuju prema sljedećoj starosnoj strukturi (IFRS - 7):

- do 90 dana,
- od 90 do 180 dana,
- od 180 do 365 dana,
- preko 365 dana.

Kao kategorije finansijskih instrumenata na dan 31.12. svake poslovne godine izračunavaju se:

- a) **finansijska imovina:** kao zbir kredita i potraživanja, gotovine i gotovinskih ekvivalenata i finansijske imovine raspoložive za prodaju, i
- b) **finansijske obaveze:** po amortizovanoj vrijednosti

Na dan 31.12. svake poslovne godine utvrđuju se (IFRS - 7):

- 1) **tržišni rizik,**
- 2) **rizik likvidnosti, i**
- 3) **kreditni rizik.**

Tržišni rizik

Tržišni rizik je rizik da će fer vrijednost ili budući tokovi gotovine finansijskog instrumenta fluktuirati usljed promjena tržišnih cijena. Tržišni rizik se sastoji od:

Valutnog rizika,

(rizik od fluktuiranja fer vrijednosti ili budućih tokova gotovine finansijskog instrumenta usljed promjene deviznog kursa.)

Rizika kamatne stope

Rizik od kamatne stope je rizik da će fer vrijednost ili budući tokovi gotovine finansijskog instrumenta fluktuirati usljed promjena tržišnih kamatnih stopa. Preduzeće vrši analizu izoženosti riziku od promjene kamatnih stopa na dinamičkoj osnovi uzimajući u obzir alternativne izvore finansiranja i refinansiranja. Preduzeće vrši analizu uticaja promjena kamatnih stopa na više/manje u odnosu na iskazani neto dobitak/gubitak.)

Drugih rizika od promjene cijena

Drugi rizik od promjene cijene je rizik da će fer vrijednost ili budući tokovi gotovine finansijskog instrumenta fluktuirati zbog promjena tržišnih cijena (koje nisu one koje nastaju od rizika kamatne stope ili valutnog rizika), bilo da su te promjene prouzrokovane faktorima specifičnim za pojedinačni finansijski instrument ili njegovog emitenta, ili da faktori utiču na sve slične finansijske instrumente kojima se trguje na tržištu.

Rizik likvidnosti

(1) Rizik likvidnosti je rizik da će Preduzeće imati poteškoća u izmirenju obaveza povezanih sa finansijskim obavezama (IFRS - 7).

(2) U cilju upravljanja rizikom likvidnosti, Preduzeće na dan 31.12. svake poslovne godine utvrđuje ročnost dospijeaća za finansijsku imovinu (bez kamata i po fiksnoj kamatnoj stopi) i finansijske obaveze (bez kamata i po fiksnoj kamatnoj stopi) i to:

- do 3 mjeseca,
- od 3 do 12 mjeseci,
- od 1 do 2 godine,
- od 2 do 5 godina i
- preko 5 godina.

Kreditni rizik

(1) Kreditni rizik je rizik da će neka strana u finansijskom instrumentu neispunjenjem svoje obaveze prouzrokovati finansijski gubitak Preduzeća. Kreditni rizik nastaje kod gotovine i gotovinskih ekvivalenata, depozita u bankama i finansijskim institucijama, potraživanja od pravnih i fizičkih lica i preuzetih obaveza (IFRS - 7).

(2) U cilju upravljanja kreditnim rizikom, Preduzeće na dan 31.12. svake poslovne godine utvrđuje fer vrijednost finansijskih sredstava (kreditni i potraživanja) i fer vrijednost finansijskih obaveza (povjerioci i krediti).

REZERVISANJA

Rezervisanje je obaveza koja je neizvjesna u pogledu roka dospijeaća i iznosa.

Opšti zahtjevi za priznavanje i odmjeraivanje rezervisanja primjenjuju se u sljedećim slučajevima:

-budući poslovni gubici: Rezervisanja se ne priznaju za buduće poslovne gubitke, a očekivanje budućih poslovnih gubitaka je pokazatelj da određenoj imovini iz poslovanja može biti umanjena vrijednost, kada se primjenjuje 1A5 36 - Umanjenje vrijednosti imovine.

-Ugovori kojima se zadužuje društvo (teretni ugovori) su ugovori po kome neizbježni troškovi ispunjenja obaveza prema ugovoru mogu prevazići ekonomske koristi za koje se očekuje da će se primiti prema tom ugovoru. Kada društvo ima ovakav ugovor, sadašnja obaveza po ugovoru se priznaje i odmjerava kao rezervisanje.

-restruktuiranje: Restruktuiranje je program koji planira i kontrolira rukovodstvo, a odnosi se između ostalih na materijalno značajne izmjene:

- obima poslovanja koje preuzima Preduzeće,
- načina na koji se to poslovanje obavlja, ili
- načina na koji se to poslovanje finansira.

Restruktuiranje obuhvata sljedeće događaje:

- a) prodaja ili prestanak dijela poslovanja,
- b) zatvaranje poslovnih lokacija u državi ili regionu ili premještanje poslovnih aktivnosti iz jedne države ili regiona u drugi,
- c) promjene u strukturi rukovodstva, na primjer, ukidanje jednog nivoa rukovodstva, i
- d) suštinske reorganizacije koje imaju materijalno značajni efekat na prirodu i fokus poslovanja Preduzeća.

Izvedena obaveza restruktuiranja nastaje samo kada Preduzeće ima detaljan plan za restruktuiranje koji identifikuje bar:

- poslovanje ili dio poslovanja koje je u pitanju,
- glavne lokacije na koje se utiče,
- lokacije, funkcije i približan broj zaposlenih koji će biti oštećeni za završenje njihovih usluga,
- izdaci koji će biti preuzeti,
- kada će plan biti primjenjen, i
- uzrokuje opravdano očekivanje kod onih na koje utiče da će sprovesti restrukturiranje započinjanjem primjene tog plana ili objavljivanjem njegovih glavnih obilježja onima na koje utiče.

Sva rezervisanja su potencijalna jer su neizvjesna po vremenu dospijeca ili iznosa.

Rezervisanje se priznaje kada:

- postoji sadašnja obaveza (zakonska ili izvedena) koja je rezultat prošlog obavezujućeg događaja,
- očekuje odliv resursa koji sadrži ekonomske koristi, i
- iznos obaveze može pouzdano da se procijeni.

Da bi događaj bio obavezujući, neophodno je da Preduzeće nema drugu realnu alternativu nego da izmiri obavezu nastalu usljed ovog događaja.

U narednoj tabeli prikazane su vrste obaveza po osnovu kojih se priznaje rezervisanje.

Prikaz obaveza po osnovu kojih se priznaje rezervisanje.

a) Zakonska obaveza	je obaveza koja proističe iz ugovora i drugih propisa kojima je utvrđen osnov, vrsta i predmet obaveze.
b) Izvedena obaveza	je obaveza koja proizilazi iz poslovanja Preduzeća kada je putem utvrđenog okvira prethodne prakse, objavljenih politika ili dovoljno preciznih tekućih izvještaja, Preduzeće nagovijestilo ostalim stranama da će prihvatiti određene obaveze i kao rezultat toga, stvorilo opravdano očekivanje kod dijela tih ostalih strana da će ispuniti te obaveze.

v) Potencijalna obaveza	<p>a) moguća obaveza koja nastaje po osnovu prošlih događaja i čije postojanje će biti potvrđeno samo nastankom ili nenastankom jednog ili više neizvjesnih budućih događaja koji nisu u potpunosti pod kontrolom Preduzeća, ili</p> <p>b) sadašnja obaveza koja nastaje po osnovu prošlih događaja, ali nije priznata jer:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ nije vjerovatno da će odliv resursa koji predstavljaju ekonomske koristi biti zahtijevan za izmirenje obaveze, ili ➤ iznos obaveze ne može da bude dovoljno pouzdan ili procijenjen.
--------------------------------	---

Preduzeće ne treba da prizna potencijalnu obavezu.

Kao rezervisanje se priznaju samo one obaveze koje nastaju iz prošlih događaja, a čije je postojanje nezavisno od budućih akcija Preduzeća (odnosno budućeg upravljanja poslovanjem).

Dugoročna rezervisanja prate se po vrstama.

Dugoročna rezervisanja

(1) Dugoročna rezervisanja obuhvataju dugoročna rezervisanja za troškove i vrednuju se putem procjene.

(2) Dugoročna rezervisanja se odnose na:

- 1) rezervisanja za obnavljanje zemljišta,
- 2) gubitke po osnovu sudskih sporova,
- 3) rashode po osnovu restruktuiranja,
- 4) beneficije za zaposlene,
- 5) gubitke po osnovu štetnih ugovora i
- 6) ostala dugoročna rezervisanja.

Odmjeravanje rezervisanja

(1) Odmjeravanje rezervisanja vrši se prema najboljoj procjeni izdataka koji je potreban za izmirenje sadašnje obaveze na dan bilansa stanja – izvještaja o finansijskom položaju (IAS - 37).

(2) Rezervisanja za obnavljanje zemljišta se priznaju na osnovu procjene sačinjene od strane tehničkog sektora Preduzeća.

(3) Rezervisanje po osnovu sudskih sporova priznaje se na osnovu procjene sačinjene od strane organizacionog dijela za pravne poslove Preduzeća. Priznavanje se vrši u iznosu razlike iskazane obaveze i procijenjene vrijednosti spora.

(4) Rezervisanja se ponovo razmatraju na dan 31.12. svake poslovne godine, tako da odražavaju najbolju sadašnju procjenu. Ako više nije vjerovatno da će odliv resursa koji predstavljaju ekonomske koristi biti potreban za namirenje obaveza, rezervisanje se ukida u korist prihoda (IAS - 37).

(5) Rezervisanje se koristi samo za pokriće izdataka za koje je rezervisanje prethodno priznato (IAS - 37).

KAPITAL I REZERVE

Kapital

(1) Kapital je preostalo učešće u imovini Preduzeća poslije odbijanja svih njegovih obaveza.

(2) Kapital Preduzeća čine:

- 1) osnovni i ostali kapital (akcijski, udjeli, ulozi, državni, zadružni udjeli i ostali osnovni kapital),
- 2) neplaćeni upisani kapital,
- 3) rezerve (emisiona premija, zakonske, statutarne i druge rezerve),
- 4) revalorizacije rezerve i nerealizovani dobiti i gubici po osnovu hartija od vrijednosti raspoloživih za prodaju.

(3) **Gubitak** predstavlja odbitnu stavku kapitala, odnosno njegovu ispravku vrijednosti. U okviru klase 3 gubitak se iskazuje samo do visine ukupnog kapitala. Ukoliko je gubitak veći od ukupnog kapitala, negativna razlika se iskazuje na računu 290 kao gubitak iznad visine kapitala.

(4) Osim gubitka, korektivnu stavku ukupnog kapitala čine i **otkupljene sopstvene akcije**, odnosno otkupljeni sopstveni udjeli. Ove pozicije se ne evidentiraju u okviru klase 3, već u okviru računa 237. Međutim, u obrascu bilansa stanja, otkupljene sopstvene akcije (udjeli) iskazuju se kao odbitna stavka od ukupnog kapitala, u skladu sa MRS 32 - *Finansijski instrumenti: prezentacija*.

(5) Povećanje i smanjenje osnovnog kapitala vrši se u slučajevima i na način propisan zakonom koji reguliše poslovanje privrednih društava i Statutom Preduzeća.

Rezerve

(1) Rezerve nastaju po nekoliko osnova, a njihovo korišćenje vrši se na način predviđen zakonom i statutom privrednog Preduzeća. Rezerve se koriste prije svega za pokriće gubitka, ali mogu da se koriste i za povećanje nominalne vrijednosti akcija, za emisiju novih besplatnih akcija, čime se povećava osnovni kapital i sl. Prema Pravilniku o Kontnom okviru, na računima grupe 32 obuhvataju se **emisiona premija (kapitalne rezerve) i rezerve iz dobiti (zakonske, statutarne i druge rezerve)**.

(2) Osnov formiranja rezervi i vrste rezervi prikazane su u sljedećoj tabeli.

Pregled načina formiranja rezervi i vrste rezervi.

Osnov formiranja rezervi:	Vrste rezervi i način foriranja
a) po osnovu zakona;	Zakonske rezerve se formiraju u skladu sa zakonom.
b) po osnovu statuta (interno donesenih propisa);	Statutarne rezerve se formiraju u skladu sa statutom .
v) po osnovu procjene fer vrijednosti imovine za koju je propisan metod naknadnog vrednovanja primjenom metode revalorizacije.	Revalorizacione rezerve su efekti promjena fer vrijednosti imovine za koju je propisan metod naknadnog vrednovanja primjenom metode revalorizacije.

(3) Realizacija revalorizacionog viška vrši se kada se sredstvo otuđi (proda, rashoduje i sl.). Realizacija revalorizacionog viška vrši se direktno u korist neraspoređene dobiti.

Neraspoređeni dobitak

(1) **Na računima grupe 34 iskazuje se neraspoređeni dobitak ranijih i tekuće godine.** Ostvareni dobitak predstavlja neraspoređeni dobitak do donošenja odluke o njegovom rasporedu od strane Skupštine Preduzeća.

(2) **Promjene na računu 340 Neraspoređeni dobitak ranijih godina mogu nastati po sljedećim osnovama:**

- Prenos neraspoređenog dobitka tekuće godine na neraspoređeni dobitak ranijih godina;
- Korekcija početnog stanja po osnovu ispravke greške iz prethodnog perioda (u smislu MRS 8);

- Korekcija početnog stanja po osnovu efekta retrospektivne primjene nove računovodstvene politike;
- Raspodjela dobiti (za pokriće gubitka, dividende i udjeli u dobiti, učešća zaposlenih u dobiti, povećanje osnovnog kapitala i rezerve);
- Utvrđivanje poreske obaveze za porez na dobit, rješenjem nadležnog poreskog organa, iznad iznosa koji je utvrdio poreski obveznik;
- Prenos realizovanih revalorizacionih rezervi sa računa 330 u skladu sa MRS 12 – Porezi na dobitak;
- Reklasifikovanje negativne emisije premije po osnovu poništenih sopstvenih akcija kao i preračuna neuplaćenog upisanog kapitala.

Pokriće gubitka

(1) Na računima grupe 35 iskazuje se gubitak ranijih godina i gubitak tekuće godine. Na računima grupe 35, gubitak se iskazuje samo do visine ukupnog kapitala. Gubitak iznad visine kapitala iskazuje se na računu 290.

(2) Promjene na računima grupe 350 Gubitak ranijih godina mogu nastati po sljedećim osnovama:

- Prenos gubitka utvrđenog na kraju obračunskog perioda sa računa grupe 724 - Prenos dobitka ili gubitka;
- Prenos gubitka tekuće godine na gubitak ranijih godina;
- Korekcija početnog stanja po osnovu ispravke greške iz prethodnog perioda (u smislu MRS 8);
- Pokriće gubitka;
- Utvrđivanje poreske obaveze za porez na dobit rješenjem nadležnog poreskog organa, iznad iznosa koji je utvrdio poreski obveznik;
- Prenos realizovanih revalorizacionih rezervi sa računa 330 u skladu sa MRS 12 – Porezi na dobitak
- Reklasifikovanje negativne emisije premije po osnovu poništenih sopstvenih akcija i preračuna neuplaćenog upisanog kapitala.

(3) Gubitak i dobitak ranijeg perioda prikazuju se u neto iznosu u bilansu stanja, a knjiženje pokrića gubitka vrši se na osnovu zakona, Statuta Preduzeća i odluke Skupštine Preduzeća.

(4) Pokriće gubitka se ne vrši u godini u kojoj je gubitak nastao.

(5) Pokriće gubitka se vrši na način definisan u zakonu koji reguliše poslovanje privrednih društava. Pokriće gubitka i raspodjelu dobiti ne treba posmatrati samo kao računovodstvene operacije, odnosno stavove za knjiženje, već kao odluku skupštine privrednog društva. Dakle, bez odluke skupštine privrednog društva o raspodjeli dobiti ili pokriću gubitka ne može se sprovesti knjiženje.

(5) Raspodjela dobiti za dividende ne može da se izvrši prije pokrića gubitka.

PRIMANJA ZAPOSLENIH

(1) Primanja zaposlenih su svi vidovi naknada koje Preduzeće daje zaposlenima na osnovu zakona koji reguliše radne odnose, Opšteg kolektivnog ugovora, Posebnog kolektivnog ugovora za Preduzeće, Pravilnika o platama i ugovora o radu (IAS - 19).

(2) Naknada zaposlenima priznaje se kao rashod u toku obračunskog perioda kada je zaposleni radio i kao obaveza, po odbitku svakog iznosa koji je već isplaćen (IAS - 19).

(3) Primanja zaposlenih su prikazana u sljedećoj tabeli.

Pregled vrsta primanja zaposlenih.

RB	Naziv primanja	Opis primanja
1.	kratkoročna primanja	Čine primanja koja u potpunosti dospijevaju u periodu od dvanaest mjeseci nakon perioda u kojem je usluga izvršena. Kratkoročna primanja zaposlenih su: <ul style="list-style-type: none"> ➤ plate i naknade zarada, ➤ kratkoročno plaćena odsustva ➤ učešće u dobiti i premije, i ➤ nenovčane naknade.
2.	primanja po prestanku zaposlenja	Čine: <ul style="list-style-type: none"> ➤ penzije (naknade koje se isplaćuju prilikom penzionisanja -otpremnine za odlazak u penziju, se smatraju primanjima po prestanku zaposlenja) i ➤ ostale naknade po prestanku zaposlenja (životno osiguranje i zdravstveno osiguranje po prestanku zaposlenja).
3.	ostala dugoročna primanja	Čine: <ul style="list-style-type: none"> ➤ dugoročna plaćena odsustva (profesionalna usavršavanja), ➤ jubilarne i druge nagrade za dugogodišnji rad, ➤ naknade za dužu nesposobnost za rad, ➤ učešće u dobiti i premije koje dospijevaju u roku dužem od 12 mjeseci, nakon kraja perioda u kome su zaposleni pružali usluge Preduzeću.
4.	otpremnine	Otpremnine predstavljaju primanja zaposlenih koja su rezultat: <ul style="list-style-type: none"> ➤ akta Preduzeća da okonča radni odnos sa zaposlenim radnikom, prije datuma njegovog penzionisanja i ➤ odluke zaposlenog da, u zamjenu za otpremninu dobrovoljno prihvati da je tehnološki višak.

(4) Obaveze po osnovu učešća u dobiti i bonusa, nastaju po osnovu rada zaposlenih, a ne po osnovu transakcija sa vlasnicima Preduzeća, te se navedeni izdaci priznaju kao rashod, a ne kao raspodjela dobiti (IAS- 19).

(5) Planovi definisanih primanja se izračunavaju godišnje od strane ovlaštenog aktuaru korištenjem aktuarskih pretpostavki i tehnika radi dobijanja pouzdanih procjena iznosa primanja.

POREZ NA DOBITAK I ODLOŽENA PORESKA SREDSTVA I OBAVEZE

(1) Porez na dobitak računovodstveno se evidentira kao zbir tekućeg i odloženog poreza.

Tekući porez

(1) Osnovni pojmovi, bitni za priznavanje i iskazivanje tekućeg poreza dati su u narednoj tabeli.

Osnovni pojmovi, bitni za priznavanje i iskazivanje tekućeg poreza.

Definicija:	Tekući porez je iznos poreske obaveze za tekuću godinu koja je utvrđena u poreskoj prijavi za utvrđivanje poreza na dobit Preduzeća, u skladu sa poreskim propisima.
Zakonski propisana stopa poreza:	U skladu sa Zakonom o porezu na dobit u Republici Srpskoj, porez na dobit obračunava se i plaća u visini od 10% na poresku osnovicu utvrđenu u poreskom bilansu. Poreska osnovica prikazana u poreskom bilansu uključuje dobit prikazanu u bilansu uspjeha i korekcije prihoda i rashoda definisane Zakonom o porezu na dobit.
Obuhvat poreza na dobit:	Porez na dobitak uključuje sve domaće i inostrane poreze koji se zasnivaju na oporezivom dobitku i primjenjuju se u računovodstvenom obuhvatanju poreza na dobitak. Porez na dobitak takođe uključuje poreze, kao što su obustavljeni porezi, koje plaća zavisno Preduzeće, pridruženo Preduzeće ili zajednički poduhvat pri raspodjeli Preduzeću koje sačinjava izveštaj.

(2) Osnovne definicije, koje su bitne za porez na dobit date su u narednoj tabeli.

Osnovni pojmovi koji su bitni za porez na dobit.

Računovodstveni dobitak	- Je dobitak ili gubitak za period prije odbitka poreskog rashoda.
Oporeziva dobit	<ul style="list-style-type: none"> - Je dobitak za period utvrđen od poreskih vlasti u skladu sa propisima o porezu na dobitak, po kojima su porezi na dobit naplativi. - Oporeziva dobit je manja ili veća od računovodstvene dobiti, a u izuzetnom slučaju može biti i jednaka računovodstvenoj dobiti. - Oporeziva dobit nije jednaka poreskoj osnovici za porez na dobit, jer se umanjuje za iznos gubitka iz poreskog bilansa iz prethodnih godina, do visine oprezive dobiti, a razlika predstavlja ostatak oporezive dobiti.
Poreski gubitak	<ul style="list-style-type: none"> - Je gubitak za period određen u skladu sa propisima utvrđenim od strane poreskih vlasti, prema kojima su porezi na dobit nadoknativi. - Poreski gubitak, koji predstavlja negativnu razliku između prihoda i rashoda u postupku utvrđivanja poreske osnovice, može biti prenesen i nadoknađen umanjnjem poreske osnovice u narednih 5 godina. - Prenošnje poreskog gubitka na račun dobiti u narednim periodima je značajno: <ul style="list-style-type: none"> a) sa poreskog aspekta – jer dovodi do umanjenja oprezive dobiti; b) sa računovodstvenog aspekta (u uslovim primjene IAS – 12) – jer neiskorišćeni poreski gubici preneti unaprijed mogu da predstavljaju jedan od osnova za priznavanje odloženih poreskih sredstava. - Poreski propisi Republike Srpske ne predviđaju mogućnost da se poreski gubici iz tekućeg perioda mogu koristiti kao osnova za povrat poreza plaćenog u prethodnim periodima. - Poreski gubitak ne može se odbiti od poreske osnovice ako je nastao: <ul style="list-style-type: none"> ➤ iz poslovanja sa povezanim licima, ➤ izbjegavanjem plaćanja poreza, i ➤ iz djelatnosti koja nije dozvoljena.

Odloženi porez na dobit

(1) Osnovni pojmovi, bitni za za priznavanje i iskazivanje odloženog poreza na dobit, prikazani su u narednoj tabeli.

Osnovni pojmovi koji su bitni za odloženi porez na dobit.

Odloženi porez na dobit	- se obračunava za privremene razlike.
Privremene razlike	<ul style="list-style-type: none"> - Postoje određene stavke koje se priznaju i u računovodstvenom i u poreskom smislu, odnosno priznaju se i u bilansu uspjeha i u poreskom bilansu, ali u različitim periodima ili u istom periodu, ali u različitim iznosima. To uzrokuje nastanak razlike između knjigovodstvene vrijednosti neke stavke i njene poreske osnovice. Ovakve razlike imaju tretman tzv. privremenih razlika. - Privremene razlike mogu biti (IAS - 12): <ul style="list-style-type: none"> ➤ oporezive privremene razlike, koje će kao rezultat imati oporezive iznose prilikom određivanja oporezivog dobitka (poreskog gubitka) budućih perioda kada se knjigovodstvena vrijednost sredstva izmiri ili nadoknadi. Oporezive privremene razlike dovode do priznavanja odloženih poreskih obaveza; i ➤ odbitne privremene razlike, koje za rezultat imaju iznose koji se mogu odbiti pri određivanju oporezivog dobitka (poreskog gubitka) budućih perioda kada se knjigovodstvena vrijednost datog sredstva ili obaveze nadoknadi ili izmiri. Odbitne privremene razlike mogu dovesti do priznavanja odloženih poreskih sredstava.
Odložena poreska sredstva	<p>Su iznosi za koje će biti umanjnjen porez na dobit u budućim periodima, a posljedica su:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ odbitnih privremenih razlika, ➤ unaprijed priznatih poreskih gubitaka i ➤ unaprijed priznatih neiskorišćenih poreskih kredita. <p>- Odloženo poresko sredstvo treba da se prizna za sve odbitne privremene razlike do</p>

	<p>iznosa u kojem se u budućem periodu očekuju dobit i oporeziva dobit, odnosno poreska obaveza na teret koje će prenjeto poresko sredstvo biti iskorišteno, osim ako odloženo poresko sredstvo proističe iz:</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ negativnog goodwill-a koji se tretira kao odloženi prihod u skladu sa IFRS- 3 i - početnog priznavanja sredstava ili obaveze u transakcijama koje ne spadaju u poslovne kombinacije i u vrijeme dešavanja ne utiču na računovodstvenu, niti oporezivu dobit. - Odloženo poresko sredstvo se priznaje za prenošenje neiskorištenih poreskih gubitaka i neiskorištenih poreskih kredita u narednom periodu do 5 godina, u mjeri u kojoj je vjerovatno da će postojati raspoloživi oporezivi dobitak. - Odloženo poresko sredstvo, u godini u kojoj je priznato, uvećava neto dobit tj. dobit koja služi za raspodjelu. - Na dan 31.12. svake poslovne godine Preduzeće ponovo procjenjuje nepriznata odložena poreska sredstva. Preduzeće priznaje prethodno nepriznato odloženo poresko sredstvo u mjeri u kojoj je postalo vjerovatno da će budući oporezivi dobitak dozvoliti povrat odloženog poreskog sredstva (IAS - 12). - Procjena nadoknadivosti odloženih poreskih sredstava vrši se na osnovu Finansijskog plana poslovanja za period od 3 godine (IAS - 12).
<p>Odložene poreske obaveze</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Su iznosi poreza na dobit plativi u budućim periodima u odnosu na oporezive privremene razlike, a javljaju se kada su poreski dopušteni rashodi veći od računovodstvenih, ili kada su poreski dopušteni prihodi manji od računovodstvenih. - Odložena poreska obaveza, u godini u kojoj je priznata, umanjuje neto dobit, tj. dobit koja ostaje za raspodjelu. - Odložena poreska obaveza se priznaje za sve oporezive privremene razlike. Preduzeće priznaje odložene poreske obaveze za sve oporezive privremene razlike i odložena poreska sredstva za sve odbitne privremene razlike, koje nastaju iz investicija u zavisna društva, filijale, pridružena društva i učešća u zajedničkim poduhvatima, osim kada nastaje: <ul style="list-style-type: none"> a) iz početnog priznavanja, ili b) početnog priznavanja sredstva ili obaveze u transakciji koja nije poslovna kombinacija ili u vrijeme transakcije ne utiče na računovodstveni dobitak ni na oporezivi dobitak (poreski gubitak).

(2) Odložena poreska sredstva i obaveze se odmjeravaju po poreskim stopama čija se primjena očekuje za period kada je sredstvo ostvareno ili obaveza izmirena na osnovu poreskih stopa i zakona koji su donijeti do kraja izvještajnog perioda. Preduzeće smanjuje knjigovodstvenu vrijednost na kraju svakog izvještajnog perioda u mjeri u kojoj više nije vjerovatno da će postojati dovoljan oporezivi dobitak.

(3) Odložena poreska sredstva i obaveze se ne diskontuju.

(4) Preduzeće prebija odložena poreska sredstva i odložene poreske obaveze ako:

- a) ima zakonsko pravo da prebija tekuća poreska sredstva sa tekućim poreskim obavezama, i
- b) se odložena poreska sredstva i odložene poreske obaveze odnose na porez na dobitak koji je ista poreska vlast nametnula poreskom Preduzeću ili različitim poreskim entitetima koji namjeravaju da ili izmire tekuće poreske obaveze i sredstva na neto osnovi, ili da istovremeno ostvare sredstva i izmire obaveze u svakom budućem periodu u kom se očekuje izmirenje ili povraćaj značajnih iznosa odloženih poreskih obaveza ili sredstava.

(5) Priznavanje odloženih poreskih sredstava i obaveza po različitim osnovama, prikazana je u narednoj tabeli.

Priznavanje odloženih poreskih sredstava i obaveza po različitim osnovama.

<p>Odložena poreska sredstva po osnovu ispravke vrijednosti potraživanja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Odložena poreska sredstva priznaju se za sve odbitne privremene razlike između knjigovodstvene vrijednosti potraživanja od kupaca i njihove poreske osnovice. - Odbitna privremena razlika postoji kada je knjigovodstvena vrijednost sredstva manja od njegove poreske osnovice. - Odložena poreska sredstva u ovom slučaju treba da budu priznata samo ukoliko se procijeni da je vjerovatno da će u budućim periodima postojati oporeziva dobit za čije umanjeње se mogu iskoristiti odložena poreska sredstva.
---	--

	<ul style="list-style-type: none"> - Odbitna privremena razlika utvrđuje se na datum bilansa stanja – izvještaja o finansijskom položaju, nakon utvrđivanja ispravke vrijednosti potraživanja od kupaca za poslovnu godinu za koju se sastavljaju finansijski izvještaji. - Iznos odloženog poreskog sredstva utvrđuje se primjenom propisane poreske stope poreza na dobit na iznos odbitne privremene razlike.
Odložena poreska sredstva po osnovu neiskorišćenog poreskih gubitaka	<ul style="list-style-type: none"> - Odloženo poresko sredstvo po osnovu neiskorišćenih poreskih gubitaka priznaje se samo ukoliko rukovodstvo Preduzeća procijeni da će u narednim periodima Preduzeće imati oporezivu dobit koja će moći da bude umanjena po osnovu neiskorišćenih poreskih gubitaka (IAS - 12). - Odloženo poresko sredstvo po osnovu prenijetih poreskih gubitaka utvrđuje se primjenom propisane poreske stope poreza na dobit na iznos poreskog gubitka. - Knjigovodstvena vrijednost odloženih poreskih sredstava razmatra se na svaki datum bilansa stanja – izvještaja o finansijskom položaju. Ukoliko se na dan bilansa stanja - izvještaja o finansijskom položaju procijeni da više nije vjerovatno da će postojati dovoljno oporezive dobiti na čiji teret će moći da se iskoriste poreski gubici, vrši se ukidanje odloženih poreskih sredstava ili umanjeње do iznosa za koji postoji vjerovatnoća da će postojati dovoljno oporezive dobiti.
Odložena poreska sredstva po osnovu neiskorišćenog poreskog kredita	<ul style="list-style-type: none"> - Odloženo poresko sredstvo po osnovu neiskorišćenog poreskog kredita priznaje se samo do iznosa u kojem je vjerovatno da će u budućim periodima biti ostvarena oporeziva dobit u poreskom bilansu, odnosno obračunati porez na dobit za čije umanjeње će moći da se iskoristi neiskorišćeni poreski kredit (IAS - 12). - U godini u kojoj je poreski kredit po osnovu kojeg je prethodno izvršeno priznavanje odloženih poreskih sredstava iskorišćen, vrši se ukidanje odloženog poreskog sredstva po tom osnovu.
Odložene poreske obaveze po osnovu sredstava koja podliježu amortizaciji	<ul style="list-style-type: none"> - Odložene poreske obaveze priznaju se uvijek kada postoji oporeziva privremena razlika između knjigovodstvene vrijednosti sredstava koja podliježu obaveznoj amortizaciji i njihove poreske osnovice (IAS - 12). - Oporeziva privremena razlika postoji kada je knjigovodstvena vrijednost sredstva veća od njegove poreske osnovice (IAS - 12). - Odložena poreska sredstva u ovom slučaju treba da budu priznata samo ukoliko se procijeni da je vjerovatno da će u budućim periodima postojati oporeziva dobit za čije umanjeње se mogu iskoristiti odložena poreska sredstva (IAS - 12). - Oporeziva privremena razlika utvrđuje se na datum bilansa stanja – izvještaja o finansijskom položaju, nakon obračuna računovodstvene i poreske amortizacije za poslovnu godinu za koju se sastavljaju finansijski izvještaji. - Iznos odložene poreske obaveze utvrđuje se primjenom propisane poreske stope poreza na dobit, na iznos oporezive privremene razlike. - Za stalna sredstva za koja se obračun poreske amortizacije vrši po amortizacionim grupama, privremene razlike se utvrđuju na nivou grupa sredstava. - Odloženi porez koji nastaje po osnovu privremene razlike koja je rezultat revalorizacije sredstva po fer vrijednosti (koja se priznaje u računovodstvenom, ali ne i u poreskom smislu) priznaje se na teret ili u korist revalorizacionih rezervi. - Na svaki datum bilansa stanja – izvještaja o finansijskom položaju odložene poreske obaveze se svode na iznos utvrđen na osnovu privremene razlike utvrđene na taj dan. Ukoliko je na kraju prethodne godine privremena razlika bila oporeziva, po kom osnovu su priznate odložene poreske obaveze, a na kraju tekuće godine, po osnovu istih sredstava, privremena razlika bude odbitna, vrši se ukidanje prethodno formiranih odloženih poreskih obaveza u cjelini, uz istovremeno priznavanje odloženih poreskih sredstava u iznosu utvrđenom na datum bilansa stanja – izvještaja o finansijskom položaju.

PRIHODI

(1) Prihod je bruto priliv ekonomskih koristi tokom datog perioda koji nastaje iz redovnih aktivnosti Društva, pri čemu taj priliv rezultira povećanjem kapitala koji ne predstavlja porast po osnovu doprinosa učesnika u kapitalu (IAS - 18).

(2) Prihod se priznaje po fer vrijednosti primljenih naknada ili potraživanja kada je vjerovatno da će se ekonomske koristi ostvariti i kada se iste mogu pouzdano izmjeriti i sučeliti sa troškovima koji nastaju u vezi sa poslovnim promjenama.

(3) Iznos prihoda koji se ostvaruje pri nekoj transakciji se određuje putem ugovora između Preduzeća i kupca ili korisnika sredstva. Odmjerava se po fer vrijednosti primljene ili potraživane

naknade, uzimajući u obzir iznos bilo kakvih trgovinskih popusta i količinskih rabata koje je Preduzeće odobrilo (IAS - 18).

(4) Prihodi obuhvataju i prihode i dobitke.

(5) Prihod je priliv koji nastaje u toku redovnih aktivnosti. Vrste poslovnih promjena i priznavanje prihoda po osnovu njih prikazano je u narednoj tabeli.

(6) Dobici predstavljaju druge stavke koje zadovoljavaju definiciju prihoda i mogu, ali ne moraju, nastati u toku redovnih aktivnosti. Dobici obuhvataju dobitke od prodaje nematerijalnih ulaganja, dobiti od prodaje nekretnina, postrojenja i opreme, dobiti od prodaje bioloških sredstava, dobiti od prodaje učešća u kapitalu i drugih hartija od vrijednosti, dobiti od prodaje materijala i drugi dobiti. Dobici se priznaju u neto iznosu, nakon umanjenja za odgovarajuće rashode.

Pregled vrsta prihoda i načina priznavanja prihoda.

Redni broj	Vrsta prihoda	Priznavanje prihoda:
1.	prihod od prodaje robe	kada se roba isporuči;
2.	prihod od pružanja usluga	prema stepenu izvršenja usluge;
3.	prihodi od kamata	srazmjerno vremenu za koje se ostvaruje efektivni prinos na sredstvima;
4.	prihodi od drugih naknada	prema načelu nastanka poslovne promjene u skladu sa zaključenim ugovorom;
5.	ostali poslovni prihodi	Ovu grupu prihoda čine donacije, dotacije, refundacije i sl.prihodi, a priznaju se u skladu sa odgovarajućim MRS.

(6) Dobici predstavljaju druge stavke koje zadovoljavaju definiciju prihoda i mogu, ali ne moraju, nastati u toku redovnih aktivnosti. Dobici obuhvataju dobitke od prodaje nematerijalnih ulaganja, dobiti od prodaje nekretnina, postrojenja i opreme, dobiti od prodaje bioloških sredstava, dobiti od prodaje učešća u kapitalu i drugih hartija od vrijednosti, dobiti od prodaje materijala i drugi dobiti. Dobici se priznaju u neto iznosu, nakon umanjenja za odgovarajuće rashode.

(1) Prihodi od uobičajenih aktivnosti su prihodi od prodaje robe, proizvoda i usluga, prihodi od aktiviranja učinaka, prihodi od subvencija, regresa, kompenzacija i povraćaja dažbina po osnovu prodaje robe, proizvoda i usluga, kamate i zakupnine od korišćenja sredstava od strane drugih lica (IAS - 18).

(2) Prihod se priznaje u iznosu iskazanom u fakturi umanjenoj za rabat i druge popuste odobrene na fakturi pod sljedećim uslovima (IAS 18):

- da je roba isporučena kupcu, a usluga izvršena u cjelosti ili određenom stepenu dovršenosti,
- nad prodatom robom ili uslugom nije zadržano pravo vlasništva, niti pravo kontrole, već je to pravo preneseno na kupca,
- da se iznos prihoda i troškova koji su nastali ili će nastati u vezi sa transakcijom, mogu pouzdano izmjeriti i
- da je izvjesno da će ekonomske koristi vezene za tu transakciju priticati u Preduzeće.

(3) Ako Preduzeće zadržava značajne rizike po osnovu vlasništva, ta transakcija nije prodaja, a prihod se ne priznaje (IAS - 18).

(4) Naplata unaprijed i primljeni avansi ne priznaju se kao prihod, nego se priznaju kao obaveza (IAS - 18).

Poslovni prihodi

(1) U poslovne prihode uključuju se:

- prihodi od prodaje učinaka, i
- prihodi od prodaje robe,
- ostali poslovni prihodi.

(2) Pružanje usluga podrazumijeva izvršavanje od Preduzeća ugovorom definisanog zadatka tokom ugovorenog vremenskog perioda.

(3) Kada se rezultat neke transakcije koja obuhvata pružanje usluga može pouzdano izmjeriti, prihod povezan sa tom transakcijom se priznaje prema stepenu dovršenosti te transakcije na bilans stanja. Kada se rezultat transakcije ne može pouzdano procijeniti, a nije vjerovatno da će nastali troškovi biti nadoknađeni, prihod se ne priznaje, a nastali troškovi se priznaju kao rashod.

(4) Svaka vrsta prihoda se u bilansu uspjeha – izvještaju o ukupnom rezultatu prikazuje kao prihod od prodaje na domaćem tržištu ili izvoz, ili kao prihod od povezanih pravnih lica.

Finansijski prihodi

(1) Finansijski prihodi obuhvataju:

- finansijski prihodi od povezanih pravnih lica,
- prihode od kamata,
- pozitivne kursne razlike, i
- ostali finansijski prihodi (kasa skonto i dividenda).

(2) Prihodi od kamata obračunavaju se u periodima i na način propisan ugovorom, zakonom koji reguliše obligacione odnose i zakonom koji reguliše visinu zatezne kamate (ako ista nije propisana ugovorom).

(3) Prihodi od ostalih kamata (kamata na depozite) se obračunavaju i evidentiraju u skladu sa uslovima ugovora na kojim se zasniva dužničko povjerilački odnos i evidentiraju kao posebna kategorija.

(4) Prihodi od pozitivnih kursnih razlika nastaju u sledećim slučajevima:

- ukoliko je povećan KM iznos novčanih sredstava u stranoj valuti, usljed rasta kursa strane valute,
- ukoliko je povećan KM iznos potraživanja u stranoj valuti, usljed rasta kursa strane valute, i
- ukoliko je smanjen KM iznos obaveza u stranoj valuti, usljed pada kursa strane valute.

Ostali prihodi

(1) Ostali prihodi nastaju kao rezultat posebnih okolnosti koje nisu redovna aktivnost Preduzeća.

(2) U ostale prihode spadaju:

- dobiti po osnovu prodaje nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme, u iznosu razlike knjigovodstvene vrijednosti i prodajne vrijednosti sredstva,
- dobiti po osnovu prodaje investicionih nekretnina,
- dobiti po osnovu prodaje materijala,
- viškovi,
- naplaćena otpisana potraživanja,
- prihodi od smanjenja obaveza, prihod od ukidanja dugoročnih rezervisanja i ostali nepomenuti prihodi
- i drugi prihodi u skladu sa važećim kontnim okvirom

Prihodi od usklađivanja vrijednosti imovine

Prihodi od usklađivanja vrijednosti imovine Preduzeća su:

- prihodi od usklađivanja vrijednosti nematerijalnih ulaganja,
- prihodi od usklađivanja vrijednosti nekretnina, postrojenja i opreme,
- prihodi od usklađivanja vrijednosti investicionih nekretnina za koje se obračunava amortizacija,
- prihodi od usklađivanja vrijednosti dugoročnih finansijskih plasmana i finansijskih sredstava raspoloživih za prodaju,
- prihodi od usklađivanja vrijednosti zaliha materijala i robe,
- prihodi od usklađivanja vrijednosti kratkoročnih finansijskih plasmana,
- prihodi od usklađivanja vrijednosti ostale imovine.

RASHODI

(1) Rashodi se priznaju u bilansu uspjeha kada nastane smanjenje budućih ekonomskih koristi, koje se odnosi na smanjenje imovine ili na povećanje obaveza i može pouzdano da se izmjeri.

(2) Za priznavanje rashoda, treba da budu ispunjeni sljedeći uslovi:

1. da je izvjesno da će u budućnosti doći do smanjenja imovine ili povećanja obaveza;
2. da postoji mogućnost pouzdanog odmjerenja;
3. da su rashodi nastali u obračunskom periodu za koji se sastavljaju finansijski izvještaji, bez obzira na to da li je u istom periodu nastao izdatak.

(3) Rashodi se priznaju u bilansu uspjeha na osnovu postupka sučeljavanja prihoda i rashoda, odnosno direktne veze nastalih troškova i zarade od određenih stavki prihoda. Sučeljavanje prihoda i rashoda može biti:

1. direktno sučeljavanje prihoda i rashoda, kao što je priznavanje u isto vrijeme troškova prodatih proizvoda (ili nabavne vrijednosti prodane robe) i prihoda od prodaje.
2. indirektno sučeljavanje prihoda i rashoda, javlja se kada međusobna povezanost prihoda i rashoda nije tako uočljiva i neposredna, ali postoji u širem smislu. Naime, kada se očekuje da se ekonomske koristi povećaju tokom nekoliko obračunskih perioda i da veza sa prihodom ne bude direktno utvrđena, rashodi se priznaju u bilansu uspjeha na osnovu sistematskih i racionalnih procedura alokacije. U takvim slučajevima rashod se iskazuje kao depresijacija ili amortizacija. Ovo je slučaj sa priznavanjem rashoda povezanih sa korišćenjem imovine kao što su nekretnine, postrojenja i oprema, gudvil, patenti i robne marke. Suština je da se na sistematskoj osnovi priznaju rashodi u obračunskim periodima u kojima se utroše ili isteknu ekonomske koristi u vezi sa ovim stavkama.

(4) Priznavanje rashoda ne mora biti uvijek uslovljeno istovremenim priznavanjem prihoda. Naime, kada neki izdatak ne proizvodi buduće ekonomske koristi, rashod se odmah priznaje u bilansu uspjeha. Takođe, kada se buduće ekonomske koristi ne kvalifikuju ili prestanu da se kvalifikuju, za priznavanje u bilansu stanja kao dijela imovine, vrši se priznavanje rashoda.

(5) Rashod se priznaje u bilansu uspjeha i u slučajevima kada se stvori obaveza bez priznavanja imovine, kao i kada nastane obaveza u vezi sa garancijom za neki proizvod.

(6) Rashodi obuhvataju troškove koji su proistekli iz uobičajenih aktivnosti i gubitke.

(7) Troškovi poslovanja se prikazuju kao izdaci koji su nastali radi stvaranja prihoda određenog izvještajnog perioda. Troškovi poslovanja se klasifikuju kao:

- poslovni rashodi
- finansijski rashodi
- ostali rashodi i
- rashodi po osnovu obezvrjeđenja imovine.

Poslovni rashodi

(1) Poslovne rashode čine:

- troškovi nabavne vrijednosti prodate robe,
- troškovi režijskog materijala,
- troškovi goriva i energije,
- troškovi zarada, naknada zarada i ostalih ličnih rashoda,
- troškovi proizvodnih usluga,
- troškovi amortizacije i rezervisanja, i
- nematerijalni troškovi.

Troškovi (ostalog) režijskog materijala predstavljaju utrošen materijal i rezervni dijelovi za tekuće i investiciono održavanje osnovnih sredstava, utrošeni materijal i rezervni dijelovi za održavanje i servisiranje objekata i opreme drugih lica, utrošeni materijal i rezervni dijelovi za servisiranje u garantnom roku prodatih proizvoda i robe, utrošeni materijal u prometu proizvoda i robe, utrošene auto-gume i ambalaža i ostali režijski materijal.

Troškove goriva i energije čine utrošeni derivati nafte, uglja, električne energije i ostalih goriva i energije koja se koristi za obavljanje registrovane djelatnosti.

Troškove zarada, naknada zarada i ostalih ličnih rashoda čine troškovi po osnovu obračunatih zarada i drugih primanja zaposlenih, kao i troškovi po osnovu naknada obračunatih po ugovorima sa fizičkim licima.

Troškovi zarada, naknada zarada i ostalih ličnih rashoda obuhvataju:

- troškove bruto zarada;
- troškove bruto naknada zarada;
- troškove bruto naknada članovima Nadzornog odbora i Skupštine Preduzeća; i
- troškove bruto ostalih ličnih rashoda.

Računovodstveno obuhvatanje primanja zaposlenih vrši se u skladu sa *IAS 19 – Primanja zaposlenih*. U skladu sa ovim standardom, primanja zaposlenih priznaju se u iznosu u kojem su obračunata, i to kao obaveza i kao rashod.

Troškovi proizvodnih usluga nastaju po osnovu korišćenja usluga drugih pravnih lica, korišćenje transportnih usluga, usluga održavanja, usluga zakupa opreme i poslovnog prostora, usluge izlaganja na sajmovima, po osnovu istraživanja i razvoja koji se ne kapitalizuje i po osnovu ostalih usluga (usluge zaštite na radu i druge usluge).

Troškovi amortizacije i rezervisanja obuhvataju troškove amortizacije, troškove rezervisanja za garantni rok, rezervisanja za troškove obnavljanja prirodnih bogatstava, rezervisanja za zadržane kaucije i depozite, rezervisanja za troškove restrukturiranja, rezervisanja za naknade i druge beneficije zaposlenih i ostala dugoročna rezervisanja.

Nematerijalne troškove čine troškovi neporizvodnih usluga, reprezentacije, premije osiguranja, troškovi platnog prometa, članarina, poreza, doprinosa i ostali nematerijalni troškovi.

Finansijski rashodi

(1) Finansijske rashode čine rashodi po osnovu kamata, kursnih razlika, negativni efekti po osnovu valutne klauzule i ostali finansijski rashodi.

(2) Finansijske rashode čine:

- finansijski rashodi po osnovu odnosa sa povezanim pravnim licima,
- rashodi kamata,
- negativne kursne razlike,
- rashodi po osnovu efekata valutne klauzule, i
- ostali finansijski rashodi (kasa skonto odobren kupcima i dr.)

(3) U finansijske prihode, odnosno rashode ne priznaju se efekti promjena deviznih kurseva na ulaganja u inostranstvu, koja se vode u stranoj valuti. Efekti ovih promjena se odražavaju na računima kapitala, kao povećanje ili smanjenje interesa u zavisnom pravnom licu u inostranstvu (IAS - 21).

Ostali rashodi

(1) Ostali rashodi su izdaci koji se pojavljuju kao posljedica događaja koji su po svojoj prirodi izvan uobičajenih aktivnosti Preduzeća i koji se ne događaju često i redovno.

(2) Ostali rashodi su:

- gubici po osnovu prodaje i rashodovanja nematerijalnih ulaganja, nekretnina, postrojenja i opreme,
- gubici po osnovu prodaje i rashodovanja investicionih nekretnina,
- gubici po osnovu prodaje učešća u kapitalu i hartija od vrijednosti,
- gubici po osnovu prodaje materijala,
- manjkovi, izuzimajući manjkove zaliha učinaka,
- rashodi po osnovu efekata ugovorene zaštite od rizika, koje ne ispunjavaju uslove da se iskažu u okviru revalorizacionih rezervi,
- rashodi po osnovu ispravke vrijednosti potraživanja i otpisa potraživanja, i
- rashodi po osnovu rashodovanja zaliha materijala, robe i ostali rashodi.

(3) Gubici predstavljaju druge stavke koje zadovoljavaju definiciju rashoda i mogu, ali ne moraju, da proisteknu iz uobičajenih aktivnosti i kao takvi priznaju se kao posebna stavka u bilansu uspjeha – izvještaju o ukupnom rezultatu.

Rashodi po osnovu obezvrjeđenja imovine

Rashodi po osnovu obezvrjeđenja imovine Preduzeća su:

- rashodi od obezvrjeđenja vrijednosti nematerijalnih ulaganja,
- rashodi po osnovu obezvrjeđenja nekretnina, postrojenja i opreme,
- rashodi po osnovu obezvrjeđenja investicionih nekretnina za koje se obračunava amortizacija,
- obezvrjeđenje dugoročnih finansijskih plasmana i dugoročnih hartija od vrijednosti raspoloživih za prodaju,
- obezvrjeđenje zaliha materijala i robe,
- obezvrjeđenje kratkoročnih finansijskih plasmana, i

- obezvrijeđenje ostale imovine.

TROŠKOVI POZAJMLJIVANJA

Troškovi pozajmljivanja su kamate i drugi troškovi koji nastaju u vezi sa pozajmljivanjem finansijskih sredstava (IAS - 23).

Troškovi pozajmljivanja uključuju (IAS - 23):

- kamatu izračunatu korištenjem metode efektivne kamate,
- finansijska terećenja u vezi sa finansijskim lizingom priznatim u skladu sa IAS 17, i
- kursne razlike nastale po osnovu pozajmljivanja u stranoj valuti u iznosu do kog se smatraju korigovanjem troškova kamate.

Troškovi pozajmljivanja priznaju se kao rashod u periodu u kome su nastali, osim troškova pozajmljivanja koji se mogu neposredno pripisati nabavci, izgradnji ili izradi sredstava koja se osposobljavaju za upotrebu, koji se uključuju u nabavnu vrijednost ili cijenu koštanja tih sredstava (IAS - 23).

EFEKTI PROMJENA DEVIZNIH KURSEVA

(1) Kursna razlika je rezultat prevođenja datog broja jedinica jedne valute u drugu valutu po različitim deviznim kursovima (IAS - 21).

(2) Monetarne stavke (gotovina, potraživanja i obaveze) i nemonetarne stavke (nekretnine, postrojenje i oprema i zalihe) nabavljene u stranoj valuti priznaju se po srednjem kursu na dan nastanka transakcija (IAS - 23).

(3) Dan nastanka transakcije je dan na koji se transakcija po prvi put kvalifikuje za priznavanje u skladu sa IFRS (IAS - 21).

(4) Na dan sastavljanja finansijskih izvještaja učinci promjena kurseva priznaju se (IAS - 23):

- za monetarne stavke po srednjem kursu na dan izvještavanja u korist prihoda i rashoda,
- za nemonetarnu imovinu iskazanu po fer (revalorizovanoj) vrijednosti izraženoj u stranoj valuti po srednjem kursu na dan kada je fer vrijednost utvrđena, i
- za nemonetarnu imovinu iskazanu po nabavnoj vrijednosti po srednjem kursu na dan nastanka poslovne promjene.

IZVJEŠTAJ O TOKOVIMA GOTOVINE

(1) Izvještavanje o tokovima gotovine iz poslovnih aktivnosti, aktivnosti finansiranja i investiranja vrši se primjenom direktnog metoda, pri čemu se objelodanjuju glavne stavke bruto priliva gotovine i bruto odliva gotovine.

(2) Pod tokovima gotovine podrazumijevaju se naplate i isplate u gotovini i gotovinskim ekvivalentima preko blagajne, tekućih računa i deviznih računa, uključujući kompenzacije, cesije i asignacije sprovedene preko tih računa.

(3) Prenos gotovine između tekućih računa u okviru Preduzeća ne smatra se tokom gotovine.

DOGAĐAJI POSLIJE IZVJEŠTAJNOG PERIODA

(1) Događaji poslije izvještajnog perioda su povoljni ili nepovoljni događaji koji nastaju između 31.12. i datuma kada su finansijski izvještaji odobreni za objavljivanje (IAS - 10). Datum odobravanja smatra se datum prihvatanja finansijskih izvještaja od strane Direktora.

(2) Za efekte poslovnih događaja koji nastaju nakon datuma bilansa stanja – izvještaja o finansijskom položaju i koji pružaju dokaz o stanjima koja su postojala na dan bilansa stanja –

izvještaja o finansijskom položaju vrši se korekcija prethodno priznatih iznosa u finansijskim izvještajima (IAS – 10).

(3) Za efekte poslovnih događaja koji nastaju nakon datuma bilansa stanja – izvještaja o finansijskom položaju, a odnose se na okolnosti koje nisu postojale na dan bilansa stanja – izvještaja o finansijskom položaju, ne vrši se korekcija priznatih iznosa, već se u napomenama uz finansijske izvještaje vrši objelodanjivanje prirode poslovnog događaja i procjena njegovih finansijskih efekata ili izjava da takva procjena ne može da se izvrši (IAS - 10).

PROMJENA RAČUNOVODSTVENE POLITIKE, RAČUNOVODSTVENE PROCJENE I GREŠKE

Promjena računovodstvene politike

(1) Preduzeće mijenja računovodstvenu politiku samo ako je ta promjena propisana nekim IFRS ili dovodi do toga da finansijski izvještaji pružaju pouzdane i relevantne informacije o efektima transakcija, drugih događaja ili okolnosti na finansijsku poziciju, finansijske performanse ili tokove gotovine (IAS - 8).

(2) Pod promjenom računovodstvene politike ne treba smatrati primjenu računovodstvene politike za transakcije, druge događaje ili okolnosti koji se suštinski razlikuju od onih koji su se pojavljivali ranije i primjena nove računovodstvene politike za transakcije, druge događaje ili okolnosti koji se ranije nisu pojavljivali ili su bili beznačajni/nematerijalni (IAS - 8).

(3) Promjena računovodstvene politike primjenjuje se retroaktivno, osim u slučaju da se iznos korekcije ne može razumno utvrditi. U tom slučaju promjena računovodstvene politike primjenjuje se prospektivno (IAS - 8).

(4) Retrospektivna primjena predstavlja primjenjivanje nove računovodstvene politike na transakcije, druge događaje i okolnosti kao da je ta politika bila primjenjivana oduvijek (IAS - 8).

(5) Prospektivna primjena promjene računovodstvene politike odnosno priznavanje efekata promjene računovodstvene procjene je (IAS - 8):

- primjena nove računovodstvene politike na transakcije, druge događaje i okolnosti koje se pojavljuju nakon datuma promjene politike, i
- priznavanje efekta promjene računovodstvene procjene u tekućem i budućim periodima na koje promjena utiče.

(6) Efekat koji nastane po osnovu retroaktivne primjene nove računovodstvene politike priznaje se kao korekcija prethodnog rezultata (IAS - 8).

(7) Promjena računovodstvene politike vrši se na način i po postupku predviđenim za donošenje ovog Pravilnika.

Promjena računovodstvene procjene

(1) Računovodstvena procjena je način vrednovanja sredstava i obaveza kada se one ne mogu egzaktno utvrditi.

(2) Promjena računovodstvene procjene je korigovanje knjigovodstvene vrijednosti sredstava ili obaveza ili iznosa periodičnog trošenja sredstava, koje proizilazi iz procjene sadašnjeg stanja, i povezanih očekivanih budućih koristi i obaveza, sredstava i obaveza. Promjena računovodstvenih procjena proizilazi iz novih informacija ili novih događaja i u skladu s tim ne predstavljaju ispravku greške (IAS - 8).

(3) Učinak promjena računovodstvene procjene priznaje se u određivanju neto dobitka ili gubitka u (IAS - 8):

- periodu promjene, ako promjena utiče samo na taj period (ispravka potraživanja) i
- periodu promjene i budućim periodima, ako promjena utiče na oba perioda.

Greške iz prethodnog perioda

(1) Materijalna (značajna) greška smatra se izostavljena ili pogrešno iskazana stavka koja bi pojedinačno ili zajedno mogla da utiče na ekonomske odluke koje korisnici donose na osnovu finansijskih izvještaja (IAS - 8).

(2) Materijalna (značajna) greška smatra se greška koja je u pojedinačnom iznosu ili u kumulativnom iznosu jednaka ili veća od 0,25% poslovnih prihoda (IAS - 8).

(3) Greške iz prethodnog perioda su izostavljeni ili pogrešno iskazani podaci iz finansijskih izvještaja Preduzeća za jedan ili više perioda, koji proizilaze iz neupotrebljavanja ili pogrešne upotrebe pouzdanih informacija koje su bile dostupne kada su finansijski izvještaji za date periode bili odobreni za izdavanje i za koje se moglo razumno očekivati da budu dobijene i uzete u obzir pri sastavljanju i prezentaciji tih finansijskih izvještaja. U takve greške ubrajaju se efekti:

- matematičkih grešaka,
- grešaka pri primjenjivanju računovodstvenih politika,
- pogrešnog tumačenja činjenica,
- prevare ili previdi (IAS - 8).

(4) Greške se mogu pojaviti vezano za priznavanje, odmjeravanje, prezentaciju ili objelodanjivanje elemenata finansijskih izvještaja (IAS - 8).

(5) Preduzeće vrši retrospektivnu korekciju materijalno značajnih grešaka iz prethodnog perioda u prvom setu finansijskih izvještaja odobrenom za objelodanjivanje nakon otkrivanja tih grešaka tako što će prepraviti uporedne iznose za prezentovane ranije periode u kojem su se greške dogodile ili ako se greška dogodila prije najranijeg prezentovanog prethodnog perioda, prepraviti početno stanje sredstava, obaveza i kapitala za najraniji prezentovani prethodni period (IAS - 8).

(6) Greška iz prethodnog perioda se ispravlja retrospektivnim prepravljnjem podataka izuzev ako je neizvodljivo utvrditi bilo efekte koji se odnose na određeni period ili kumulativni efekat greške (IAS - 8).

(7) Korekcija greške iz prethodnog perioda se isključuje iz dobitka ili gubitka za period u kojem je greška otkrivena (IAS - 8).

SREDNJI KURS VALUTA

Srednji kurs važnijih stranih valuta je:

	31.12.2017.	31.12.2018.	Indeks
1 SDR	2,322489	2,374847	97,80
1 EUR	1,955830	1,955830	100

Nota br.1

Strukturu poslovine imovine preduzeća čine:

	31.12.2018.	31.12.2017.
Stalna imovina	16.466.679	16.917.586
Tekuća imovina	2.657.114	2.787.597

Nota br.2

Strukturu stalnih sredstava preduzeća čine:

	31.12.2018.	31.12.2017.
Zemljište	2.682.125	2.682.125
Građevinski objekti	11.286.788	11.873.128
Oprema	1.887.665	2.051.570
Avansi i osnovna sredstva u pripremi	589.415	287.678
Ulaganje na tuđim nekretninama	20.686	23.085
Odložena poreska sredstva	0	0
STALNA IMOVINA	16.466.679	16.917.586

Osnovna sredstva u pripremi obuhvataju izgradnju linije za reciklažu ambalažnog otpada i lagune za procjedne vode, te hale za liniju za reciklažu.

U 2018.godini od značajnijih nabavki osnovnih sredstava bitno je spomenuti ulaganja u nastavak izgradnje hale za liniju za reciklažu, te nabavka računarske opreme, kopir aparata, aparata za varenje, motorna kosa i sl.

Nekretnine, postrojenja i oprema

	Zemljište	Građevinski objekti	Postrojenja i oprema	Nekretnine, postrojenja i oprema u pripremi	Avansi za nekretnine, postrojenja i opremu	Ulaganja na tuđim nekretninama	Ukupno
Nabavna vrijednost:							
Stanje na početku godine	2.682.125,10	14.029.963,82	4.580.963,06	287.678,22	0,00	134.681,81	21.715.412,01
Povećanja:		4.480,40	26.179,80	301.737,26	0,00		332.397,46
Nove nabavke		4.480,40	26.179,80	301.737,26	0,00		
Smanjenja:			14.583,46	0,00	0,00		
Rashod, prodaja i drugo			14.583,46	0,00	0,00		
Stanje na kraju godine	2.682.125,10	14.034.444,22	4.592.559,40	589.415,48	0,00	134.681,81	22.033.226,01
Kumulirana ispravka vrijednosti:							
Stanje na početku godine		2.156.835,86	2.529.392,84			111.596,90	4.797.825,60
Povećanja:		590.820,60	190.085,50			2.398,82	
Amortizacija		590.820,60	190.085,50			2.398,82	
Procjena							
Smanjenja:			14.583,46				
Procjena							
Ostalo			14.583,46				
Stanje na kraju godine		2.747.656,46	2.704.894,88			113.995,72	
Neto sadašnja vrijednost:							
31.12.2018.g	2.682.125,10	11.286.787,76	1.887.664,52	589.415,48	0,00	20.686,09	16.466.678,95

Nota br.3

Struktura tekućih sredstava, objelodanjenih na datum bilansiranja prikazana je u narednoj tabeli:

SREDSTVO	31.12.2018.	31.12.2017.
Zalihe materijala	43.137	38.655
Dati avansi	200	5.959
Potraž.od prodaje i dr.potr.	1.487.399	1.652.499
Gotovina	1.125.283	1.089.787
Porez na dodatu vrijednost	1.095	697
Aktivna vrem.razgraničenja	0	-
TEKUĆA IMOVINA	2.657.114	2.787.597

Nota br.4

Strukturu zaliha čine zalihe goriva, ulja i HTZ opreme, guma za radne mašine te rastvora za tretman deponijskih voda.

Nota br.5

Strukturu kratkoročnih potraživanja na dan 31.12.2018.godine čine potraživanja od kupaca u iznosu od 1.485.891 (bruto iznos 2.068.386 - ispravka vrijednosti 582.495). Ispravka vrijednost potraživanja od kupaca odnosi se na nenaplaćena potraživanja nakon godinu dana od dana valute, te utužena potraživanja. Sva potraživanja od kupaca odnose se na domaće kupce.

Ispravka vrijednosti potraživanja od kupaca na 31.12.2018.godine

Kupac	Iznos	
Čistoća i zelenilo Čelinac	109.242,15	preko 365 dana
Komunalac Laktaši	270.000,00	preko 365 dana
Komunalac Srbac	4.398,50	preko 365 dana
Eko-euro tim d.o.o.Banja Luka	5.442,43	preko 365 dana
Park Prnjavor	45.657,87	preko 365 dana
Njam njam d.o.o. Prnjavor	4.618,93	preko 365 dana
Agrotrend ZZ d.o.o. Laktaši	1.565,20	preko 365 dana
Orto - color Banja Luka	1.013,69	preko 365 dana
Famus gradnja Tešanj	99,69	preko 365 dana
UKUPNO I	442.038,46	
Tužbe		
Prerada mesa Šik Laktaši	10.164,96	
Delhaize B.Luka	25.453,69	
Čistoća i zelenilo Čelinac	70.867,78	
Global star Banja Luka	29.328,95	
Agroholding	4.641,62	
UKUPNO II	140.457,00	
UKUPNO I + II	582.495,46	

Nota br.6

Starosna struktura potraživanja od kupaca

Starost potraživanja u danima	Vrijednost
Nedospjela potraživanja	173.320,49
Do 90 dana	781.779,47
Od 91-180	273.175,45
od 181-365	262.959,18
Preko 365	577.151,84
UKUPNO	2.068.386,43
Racio obrta potraživanja	1,8537
Prosječno vrijeme naplate potraživanja	196,90

Nota br.7

Gotovinu i gotovinske ekvivalente čini gotovina na poslovnom računu kod dvije poslovne banke i gotovina u blagajni preduzeća.

Nota br.8

Strukturu izvora sredstava preduzeća čine:

IZVORI SREDSTAVA	31.12.2018.	31.12.2017.
Vlastiti izvori sredstava	6.501.431	6.256.112
Tuđi izvori sredstava	12.622.362	13.449.071
UKUPNO	19.123.793	19.705.183

Nota br.9

Struktura ukupnog kapitala data je u slijedećem tabelarnom pregledu.

POZICIJA	31.12.2018.	31.12.2017.
Osnovni kapital	2.682.209	2.682.209
Zakonske rezerve	168.567	148.754
Revalorizacione rezerve	166.838	225.649
Neraspor.dobitak tek.godine	376.445	769.301
Neraspor.dobitak ranijih god.	2.195.159	1.425.857
Gubitak tekuće godine	-	-
Gubitak ranijih godina	-	-
UKUPNO	5.589.218	5.251.770

Pregled revalorizacionih rezervi:

R.br.	Sredstvo	Revalorizacione rezerve	Godine	Godišnji iznos	Ostatak RR 31.12.2017	Ostatak RR 31.12.2018
1	Trostrani autokiper	30.750,00	5,00	6.150,00	24.600,00	18.450,00
2	Komatsu buldožer	88.208,00	5,00	17.641,60	70.566,40	52.924,80
3	Iveco Trakker	49.235,60	8,00	6.154,45	43.081,15	36.926,70
4	Utovarivač Hyundai	19.937,50	4,00	4.984,38	14.953,13	9.968,75
5	Buldožer Komatsu D65	32.383,76	4,00	8.095,94	24.287,82	16.191,88
6	Rovokopač Solar	17.237,28	4,00	4.309,32	12.927,96	8.618,64
7	Sanitarni kompaktor	38.629,32	4,00	9.657,33	28.971,99	19.314,66
8	Prikolica jednoosovinka kiper	822,25	7,00	117,46	704,79	587,32
9	Prikolica cisterna	1.574,21	8,00	196,78	1.377,43	1.180,66
10	Meteor.stanica PCE-FWS20	216,70	9,00	24,08	192,62	168,54
11	Meteor.stanica PCE-FWS20 (otpis)	0	0	168,54	0	-168,54
12	Brojilo električne energije	17,40	4,00	4,35	13,05	8,70
13	Mostna vaga 60t	5.110,04	4,00	1.277,51	3.832,53	2.555,02
14	Mjerač potrošnje goriva na pokret.cist.	122,51	9,00	13,61	108,90	95,29
15	Mjerač buke PCE-322A	46,50	3,00	15,50	31,00	15,50
	UKUPNO	284.291,07		58.810,85	225.648,76	166.837,91

Detaljnije napomene o promjenama u kapitalu date su u napomenama uz izvještaj o promjenama u kapitalu.

Nota br.10

Rezervisanja se odnose na rezervisanja za otpremnine kod odlaska u penziju (MRS 19), rezervisanja za obnavljanje zemljišta, odnosno dovođenje zemljišta u prvobitno stanje nakon zatvaranja deponije, za šta obaveza nastaje nakon završetka procesa eksploatacije (MRS 37), kao i rezervisanja po osnovu sudskog spora u iznosu od 329.955 KM (EKO-EURO TIM d.o.o. Banja Luka).

Nota br.11

Odložena poreska sredstva i obaveze nastaju kao posljedica različitih pravila za utvrđivanje računovodstvenog dobitka i oporezivog dobitka i po tom osnovu formiranih odbitnih privremenih razlika. Kao i odložena poreska sredstva, i odložene poreske obaveze se priznaju i vrednuju u skladu sa MRS 12. Odložene poreske obaveze biće bilansirane uvijek onda kada poreski propisi u poreske svrhe dozvoljavaju korištenje rashoda koji još nisu priznati u računovodstvenom smislu ili kad se prihodi oporezuju kasnije u odnosu na obračunski period u kom su zarađeni i priznati u bilansu uspjeha perioda.

Odložene poreske obaveze	Iznos
Saldo 31.12.2017. god	28.019,05
Utvrđene razlike	-3.156,01
Saldo 31.12.2018. god	24.862,44
31.12.2018.	Sadašnja vrijednost
Računovodstvena evidencija	16.466.678,41
Poreska evidencija	16.218.054,05
Razlika	248.624,36
Odlož. por.obaveze	24.862,44

Nota br.12

Razgraničeni prihodi i primljene donacije obuhvata odložene prihode po osnovu donacija primljenih od Fonda za zaštitu životne sredine RS (izgradnja rezervoara deponijskog filtrata, povezivanje drenažnog sistema sa rezervoarom, nabavka linije za reciklažu, izgradnja praonice) u iznosu od 317.059,72 KM, te odložene prihode po osnovu sredstava primljenih od Vlade RS za sufinansiranje projekata (I projekat 834.494,12 KM, II projekat 210.480,79 KM), kao i odložene prihode po osnovu granta o prenosu donacije Evropske komisije iz IPA za 2010.godinu za sufinansiranje Drugog projekta za upravljanje čvrstim otpadom u iznosu od 4.566.095,49 KM.

U toku 2012.godine zaključen je Pod-sporazum o grantu o prenosu donacije Evropske komisije iz IPA za 2010.godinu za sufinansiranje Drugog projekta za upravljanje čvrstim otpadom putem Svjetske banke – Međunarodne banke za obnovu i razvoj između Vlade RS – Ministarstva finansija i JP „DEP-OT“ u iznosu od 2.854.000,00 EUR. U toku 2016.godine je završena implementacija ovog projekta. Utrošeno sredstva u iznosu 2.787.413,09 EUR.

Pregled utroška IPA sredstava po godinama

Opis	2014	2015	2016	UKUPNO
Postrojenje za reverznu osmozu	918.851,46	144.884,25	0,00	1.063.735,71
Porez (postrojenje)	0,00	5.424,04	0,00	5.424,04
Provizija	1.542,67	1.313,70	1.626,18	4.482,55
Sanitarna ćelija	417.237,00	534.239,24	2.861.665,51	3.813.141,75
Sistem za degasifikaciju i tretman deponijskih gasova	0,00	0,00	564.922,10	564.922,10
UKUPNO	1.337.631,13	685.861,23	3.428.213,79	5.451.706,15

Nota br.13

Dugoročni krediti se odnose na IDA kredit na 31.12.2018.godine, kao i povučena sredstva IBRD kredita.

Bosna i Hercegovina je korisnik IDA kredita Svjetske banke (Projekat upravljanja čvrstim otpadom - Project WB IDA – 36720 BA) u iznosu od 18.000.000 USD, a Projekat sprovode Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska.

Supsidijarnim kreditnim sporazumom između Vlade RS i J.P. „DEP-OT“ izvršen je prenos dijela kredita Svjetske banke po Projektu upravljanja čvrstim otpadom na J.P. „DEP-OT“ Banja Luka u iznosu od SDR 3.177.778 (USD 4.000.000).

Uslovi vraćanja kredita:

1. rok otplate kredita: 25 godina
2. grejs period za glavnice računat u rok otplate: 8 godina
3. kamata: 0,00%
4. servisni trošak: 0,75% (na iznos glavnice Kredita koji će povremeno biti povučen i neotplaćen)
5. komisiona provizija: 0,30% (na iznos glavnice Kredita koji nije povučen)
- 6. otplata kredita je počela 15.10.2010.godine**
7. otplata kredita vrši se u polugodišnjim ratama, i to 15.04. i 15.10. svake godine, a prema Planu otplate kredita

Odlukom Vlade RS odobrena su sredstva u iznosu od 1.000.000,00 USD za sufinansiranje Projekta od kojih se 1/3 odnosi na EKO-DEP Bijeljina, a 2/3 na J.P. „DEP-OT“ Banja Luka.

U toku 2010. godine uspješno završena je implementacija Projekta upravljanja čvrstim otpadom-Project WB IDA – 36720 BA, te uplaćena prva rata za otplatu kredita u iznosu od 93.464 SDR.

U 2010. godini zaljučen je Supsidijarni kreditni sporazum o prenosu dijela kredita Svjetske banke – Međunarodne banke za obnovu i razvoj po **Drugom projektu upravljanja čvrstim otpadom** sa

Vladom Republike Srpske u iznosu od **1.500.000 EUR**, a na osnovu Sporazuma o zajmu između Svjetske banke – Međunarodne banke za obnovu i Bosne i Hercegovine zaključenog dan 25. juna 2009. godine o zajmu u iznosu 17.000.000 EUR.

Uslovi vraćanja kredita:

1. rok otplate kredita: 20 godina
2. grejs period za glavniciuračunat u rok otplate: 8 godina
3. kamatna stopa: LIBOR + varijabilna stopa
4. pristupna taksa koja se plaća jednokratno na ukupan iznos zajma: 0,25%
5. otplata: polugodišnje 15.juna i 15.decembra (**anuitet 62.500,00 EUR**)
6. otplata glavnice počela **15.decembra 2016.godine**, a završava 15.juna 2028. godine

sve troškove koji nastanu po ovom Sporazumu snosi J.P.“DEP-OT“.

U 2018.godini izvršena je uplata dvije rate IDA kredita u iznosu 2x93.464 SDR (216.381,86 + 221.021,23 = 437.403,09 KM). Ostatak duga po IDA kreditu na 31.12.2018.godina iznosi 3.773.370,65 KM (=1.588.890,00 SDR – preostalo 17 rata).

U 2018.godini izvršena je uplata dvije rate IBRD u iznosu 125.007,32 EUR (122.246,42 KM + 122.246,65 = 244.493,07 KM). Anuiteti su utvrđeni od strane Ministarstva finansija RS srazmjeno povučenim sredstvima.

Saldo IBRD kredita na 31.12.2018.godine iznosi 2.322.684,31 KM (=1.187.569,63 EUR – preostalo 19 rata).

Nema dospjelih, a neizmirenih obaveza po IDA i IBRD kreditu. **Obaveze izmirene u roku dospjeća.**

Od ukupnog iznosa dugoročnih kredita 5.407.650,83 KM, 3.329.445,25 KM se odnosi na IDA kredit, a 2.078.205,58 KM na IBRD kredit.

Starosna struktura dugoročnih obaveza po kreditima

Starost obaveza u godinama	Vrijednost
do godinu dana	688.404,16
1-3	2.065.262,40
3-5	1.376.841,60
Preko 5	1.965.546,78
UKUPNO	6.096.054,94

	2018	2017
Racio ukupnog dugovanja prema kapitalu (pokazatelj zaduženosti)	0,99	1,16

Nota br.14

Struktura kratkoročnih obaveza prikazana je u slijedećoj tabeli.

OBAVEZA	31.12.2018.	31.12.2017.
Dio dugoročnih obaveza koje dospijevaju za plaćanje u periodu od godinu dana	688.404	678.617
Obaveze prema dobavljačima	93.293	115.574
Primljeni avansi	281	16
Druge obaveze	14.589	1.913
Obaveze za zarade i naknade	90.768	37.154
Porez na dodatu vrijednost	32.317	30.246
Obaveze za ostale poreze, doprinose i dr.daž.	4.151	2.784
Obaveze za porez na dobitak	44.147	25.946
PVR	293.769	294.296
UKUPNO	1.261.719	1.186.546

Dio dugoročnih obaveza koje dospijevaju za plaćanje u periodu od godinu dana se odnose na dvije rate za otplatu IDA kredita (2x93.464 SDR), te dvije rate za otplatu IBRD kredita (2x62.500,00 EUR).

Druge obaveze se odnose na obaveze za troškove prevoza zaposlenih.

Obaveze za zarade i naknade zarada se odnose na lična primanja zaposlenih, poreze i doprinose.

Obaveze za ostale poreze i doprinose se odnose na naknade za šuma, vodoprivrednu naknadu i protivpožarnu zaštitu obračunate sa 31.12.2018.godine.

Sve obaveze se izmiruju u roku dospjeća.

Nota br.15

Starosna struktura obaveza prema dobavljačima

Starost obaveza u danima	Vrijednost
Do 90 dana	93.293
Od 91-180	0,00
od 181-365	0,00
Preko 365	0,00
UKUPNO	93.293

Nota br.16

PVR obuhvata odložene prihode do godine dana i to po osnovu donacija primljenih od Fonda za zaštitu životne sredine RS (izgradnja rezervoara deponijskog filtrata, povezivanje drenažnog sistema sa rezervoarom, nabavka linije za reciklažu, izgradnja praonice) u iznosu od 7.745,66 KM, te odložene prihode po osnovu sredstava primljenih od Vlade RS za sufinansiranje projekata (I projekat 43.831,82, II projekat 13.959,86 KM), kao i odložene prihode po osnovu granta o prenosu donacije Evropske komisije iz IPA za 2010.godinu za sufinansiranje Drugog projekta za upravljanje čvrstim otpadom u iznosu od 228.231,89 KM.

Nota br.17

Prihodi od prodaje usluga knjiže se na osnovu fakturisane realizacije, po umanjenju poreza na dodatu vrijednost.

U narednoj tabeli prikaza je struktura objelodanjenih poslovnih prihoda.

VRSTA PRIHODA	01.01.-31.12.2018.	01.01.-31.12.2017.
Prihodi od prodaje	3.280.624	3.128.977
Ostali poslovni prihodi	297.472	311.811
UKUPNO	3.578.096	3.440.788

Prihodi od prodaje usluga ostvaruju se samo na domaćem tržištu.

Ostali prihodi su ostvareni po osnovu sufinansiranja Vlade RS po IDA i IBRD kreditima, donacija od Fonda za zaštitu životne sredine RS, te IPA sredstva, kao i prihodi po osnovu refundacije plate (bolovanje – Fond zdravstvenog osiguranja RS) i to:

Izvor	Iznos (KM)
Vlada RS – IDA kredit	43.831,82
Vlada RS – IBRD kredit	13.959,86
IPA sredstva	228.231,89

Fond za zaštitu životne sredine	7.745,66
Zavod za zapošljavanje RS	3.703,19
UKUPNO	297.472,42

Donacija se iskazuje kao razgraničeni prihod koji se priznaje kao prihod na sistematskoj i racionalnoj osnovi u bilansu uspjeha – izvještaju o ukupnom rezultatu tokom korisnog vijeka trajanja sredstava (u visini troškova amortizacije u obračunskom periodu).

Prihodi po osnovu podsticaja od Zavoda za zapošljavanje RS su ostvareni po osnovu „Programa podrške zapošljavanja mladih sa VSS u statusu pripravnika u 2018.godini“.

Nota br.18

Struktura poslovnih rashoda prikazana je u narednoj tabeli:

VRSTA RASHODA	01.01.-31.12.2018.	01.01.-31.12.2017.
Troškovi materijala	489.435	375.362
Tr. bruto zarada i dr.lič.ras.	1.385.759	1.351.991
Troškovi proizvod. usluga	136.120	87.821
Troškovi amortizacije	783.064	781.894
Troškovi rezervisanja	37.872	165.246
Nematerijalni troškovi	112.626	124.038
Troškovi poreza i doprinosa	24.974	23.924
UKUPNO	2.969.850	2.910.276

Nota br.19

Troškovi materijala obuhvataju troškove zamjene dijelova na mašinama, troškovi goriva, troškovi rastvora za tretman voda, troškove kamena i zemlje, el.energije-deponija, vode, otpisanog inventara, auto-guma, HTZ opreme i sl.

Otpis inventara (evidentiranog u okviru klase 1-Zalihe), HTZ opreme i sl.vrši se 100%-nim otpisom stavljanjem u upotrebu.

Utrošak goriva za radne mašine prati se pomoću mjernih instrumenata na cisterni za gorivo postavljene na deponiji i čine značajnu stavku u troškovima materijala u iznosu od 198.918,77 KM.

Nota br.20

Troškovi bruto zarada, naknada zarada i ostali lični rashodi obuhvataju troškove neto zarada zaposlenih, primanja članova Nadzornog odbora i Skupštine Preduzeća, poreze i doprinose po propisanim stopama u skladu sa Zakonom o porezu na dohodak, troškove dnevnica, troškove prevoza radnika na radno mjesto i sa radnog mjesta, te ostala lična primanja radnika .

MRS 24 – Objavljivanje o povezanim stanama zahtjeva objavljivanja o naknadama ključnom rukovodećem osoblju.

Funkcija	Porez	Doprinosi	Neto primanja	Bruto primanja
Direktor	3.893,70	22.576,15	41.942,73	68.412,58
Tehnički direktor	2.820,60	15.813,23	29.285,05	47.918,88
Predsjednik Skupštine	533,28	2.626,92	4.800,00	7.960,20
Član Skupštine	133,32	656,71	1.200,00	1.990,04
Predsjednik NO	533,28	2.626,92	4.800,00	7.960,20
Član NO	533,28	2.626,92	4.800,00	7.960,20

S obzirom da su primanja članova (7 članova) Skupštine Preduzeća ista, radi preglednosti, u tabeli su prikazana primanja samo jednog člana. Isti je slučaj i sa članovima NO (2 člana).

Nota br.21

Troškovi proizvodnih usluga obuhvataju troškove PTT usluga, usluge održavanja osnovnih sredstava, troškovi reklame i propagande, troškovi komunalnih usluga i sl.

Nota br.22

Ukupno obračunate troškove amortizacije čine:

- amortizacija građ. objekata 590.820,60
- amortizacija opreme 188.949,91
- amortizacija alata i inventara (evidentiranog u okviru klase 0) 894,77
- amortizacija ulaganja na tuđim objektima 2.398,82

Troškovi amortizacije stalnih sredstava se priznaju na godišnjem nivou prilikom obračuna osnovice i to primjenom proporcionalne metode koristeći stope koje su utvrđene na osnovu utvrđenog vijeka trajanja. Osnovicu za obračun amortizacije stalnih sredstava predstavlja njihova nabavna vrijednost, odnosno usklađena nabavna vrijednost odabrane grupe sredstava.

Nota br.23

Troškovi rezervisanja obuhvataju rezervisanja za troškove obnavljanja prirodnih bogatstava, odnosno vraćanje zemljišta u prvobitno stanje nakon zatvaranja deponije, troškove rezervisanja za otpremnine prilikom odlaska u penziju, te troškove rezervisanja po osnovu arbitraže.

Rezervisanja za obnavljanje zemljišta su urađena na osnovu procjene i na svaki datum bilansiranja će se provjeriti tako da odražavaju najbolju tekuću procjenu.

Troškovi rezervisanja za obnavljanje zemljišta u 2018.godini iznose 33.285,00 KM, a troškovi rezervisanja za otpremnine prilikom odlaska u penziju 4.587,01 KM.

Nota br.24

Nematerijalni troškovi se odnose na troškove revizije fin.izvještaja, advokatskih usluga, kontrolu vode i vazduha, mjerenje buke, troškovi reprezentacije, troškovi premija osiguranja, troškovi platnog prometa, troškovi oglasa i sl.

Nota br.25

Troškovi poreza i doprinosa se odnose na porez na nepokretnosti, naknade za korištenje voda, korištenje šuma i sl.porezi, kao i doprinosi za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida, te doprinosi PIO po osnovu beneficiranog radnog staža.

Nota br.26

Poslovni dobitak utvrđen u glavnom obrascu bilansa uspjeha predstavlja razliku između poslovnih prihoda i poslovnih rashoda.

Nota br.27

Finansijske rashode čini rashodi koji se odnose na servisiranje IDA kredita - servisni trošak 33.616,71 KM.

Negativne kursne razlike su nastale preračunavanjem obaveza na dan plaćanja anuiteta, te preračunavanjem obaveza na dan bilansiranja.

Pregled promjena kursa SDR tokom otplate kredita

Datum	Kurs	Rata
15.10.2010.	2,1921	204.884,34
15.04.2011.	2,1631	202,174,60
15.10.2011.	2,3207	209.179,54
15.04.2012.	2,2931	214.317,99
15.10.2012.	2,3312	217.878,98
15.04.2013.	2,2500	210.296,43
15.10.2013.	2,2153	207.055,38
15.04.2014.	2,1891	204.598,59
15.10.2014.	2,2974	214.727,46
15.04.2015.	2,5349	236.917,50
15.10.2015.	2,4488	228.870,72
31.12.2015.	2,4894	232.672,93
15.04.2016.	2,4250	226.653,38
15.10.2016.	2,4402	228.071,88
31.12.2016.	2,4943	233.131,74
15.04.2017.	2,4882	232.559,55
15.10.2017.	2,3449	219.171,31
31.12.2017.	2,3225	217.029,11
15.04.2018.	2,3151	216.381,86
15.10.2018.	2,3648	221.021,23
31.12.2018.	2,3748	221.962,70

Nota br.28

Dobitak redovne aktivnosti utvrđen je kao razlika između poslovnog dobitka i gubitka finansiranja.

Nota br.29

Ostale prihode najvećim dijelom čine prihodi od naplaćenih otpisanih potraživanja, (od značajnijih, Komunalac Laktaši 115.000,00 KM + Čistoća i zelenilo Čelinac 50.100,00 KM, Komunalac Srbac 5.535,12 KM, Eko-euro tim 9.026,87).

U ostalim приходима su i prihodi od ukidanja rezervisanja po osnovu arbitraže (GT TRADE Hrvatska) koja je riješena u našu korist u iznosu od 130.000,00 KM.

Nota br.30

Struktura ostalih rashoda data je u narednoj tabeli:

VRSTA RASHODA	01.01.-31.12.2018.	01.01.-31.12.2017.
Gubici na osnovu rashod. i otpisa OS	241	-
Rashodi po osnovu IV potraživanja	413.611	200.261
Rashodi po osnovu rashod.zaliha materijala, robe i ostali rashodi	292	290
UKUPNO	414.144	200.551

Rashodi po osnovu ispravke vrijednosti kupaca se odnose na ispravke vrijednosti izvršene u 2018.godini za nenaplaćena potraživanja od kupaca preko godinu dana od dana valute, te utužena potraživanja.

Kupac	Rashodi po osnovu IV (konto 578)
Čistoća i zelenilo Čelinac	71.930,48
Komunalac Laktaši	247.631,60
Komunalac Srbac	4.398,50
Eko-euro tim d.o.o.Banja Luka	5.442,43
Park Prnjavor	45.657,87
Njam njam d.o.o. Prnjavor	662,69
Agrotrend ZZ d.o.o. Laktaši	1.565,20
Mun Banja Luka	929,45
Swice ice Zvornik	308,88
Orto - color Banja Luka	1.013,69
Famus gradnja Tešanj	99,69
Global star Banja Luka	29.328,95
Agroholding	4.641,62
UKUPNO	413.611,05

Nota br.31

Dobitak prije oporezivanja utvrđen je kao zbir dobitka redovne aktivnosti i dobitka po osnovu ostalih prihoda i rashoda.

Nota br.32

Utvrđivanjem poreske osnovice, preduzeće ima obaveze za porez na dobit u iznosu od 60.727,13 KM.

Oporeziva dobit je veća od računovodstvene dobiti za 212.253,86 KM iz razloga jer postoje razlike prilikom utvrđivanja poreske osnovice. Razlike se javljaju zbog nepriznavanja određenih prihoda i rashoda prilikom utvrđivanja poreske osnovice u skladu sa Zakonom o porezu na dobit.

Odložene poreske obaveze su nastale jer postoji oporeziva privremena razlika između knjigovodstvene vrijednosti sredstava koja podliježu amortizaciji i njihove osnovice.

Na svaki datum bilansa stanja odložene poreske obaveze se svode na iznos utvrđen na osnovu privremene razlike utvrđene taj dan.

Odložene poreske obaveze	Iznos
Saldo 31.12.2017. god	28.019,05
Utvrđene razlike	-3.156,61
Saldo 31.12.2018. god	24.862,44

r.br.		
1	Dobitak prije oporezivanja	395.017
2	Porez na dobit	60.727
3	Odloženi poreski rashodi	0
4	Odloženi poreski prihodi	3.156
5	Dobici po osnovu smanjenja revalor.rezervi	58.811
6	Neto dobitak perioda (1-2-3+4+5)	396.257

Nota br.33

Struktura ukupnog kapitala preduzeća na dan 31.12.2017.godine,odnosno 01.01.2018.godine prikazana je u narednoj tabeli:

POZICIJA	01.01.2018.	31.12.2017.
Osnovni kapital	2.682.209	2.682.209
Zakonske rezerve	148.757	148.757
Neraspoređeni dobitak	2.195.159	2.195.159
Revalorizacione rezerve	225.649	225.649
UKUPNO	5.251.771	5.251.771

Osnovni kapital je registrovan u sudskom registru.

Nota br.34

Struktura ukupnog kapitala preduzeća na dan 31.12.2018.godine, prikazana je u narednoj tabeli:

POZICIJA	31.12.2018.
Osnovni kapital	2.682.209
Revalorizacione rezerve	166.838
Zakonske rezerve	168.567
Neraspoređeni dobitak	2.571.604
Gubitak ranijih godina	0
UKUPNO	5.589.218

Nota br.35

Zakonske rezerve su rezerve propisane Zakonom o preduzećima, a izdvajaju se iz dobiti preduzeća i čine jednu od pozicija kapitala.

U obavezne rezerve svake godine se unosi najmanje 5% od neto dobiti sve dok kumulirani saldo ne dostigne najmanje 10% osnovnog kapitala.

Preduzeće izdvaja samo zakonske rezerve.

U 2018. godini došlo je do izdvajanja iz dobiti za zakonske rezerve u iznosu od 19.812,89 KM.

Kretanje (promjene na računu) neraspoređene dobiti u toku 2018.godine izgledaju kako slijedi:

- stanje na 31.12.2017.g.	2.195.158,71
- stanje na početku godine (01.01.2018.g.)	2.195.158,71
- ostvareni dobitak u 2018.g.	395.017,41
- porez na dobit	(60.727,13)
- odloženi poreski prihodi	3.156,61
- neto dobitak priznat direktno u kapitalu	58.810,85
- zakonske rezerve	(19.812,89)
- stanje neraspoređene dobiti na kraju godine (31.12.2018.g.)	2.571.603,56

Nota br.36

<i>Revalorizacione rezerve</i>	<i>Iznos u KM</i>
Stanje revalorizacionih rezervi na dan 31.12.2017.	225.648,76
Stanje revalorizacionih rezervi na dan 01.01.2018.	225.648,76
Ukidanje revalorizacionih rezervi na dan 31.12.2018.	58.810,85
Stanje revalorizacionih rezervi na dan 31.12.2018.	166.837,91

Nota br.37

Prilivi gotovine iz poslovnih aktivnosti se odnose na naplaćena potraživanja od kupaca u toku godine, priliv od Zavoda za zapošljavanje po osnovu subvencija za platu pripravnika.

Nota br.38

Odlivi gotovine iz poslovnih aktivnosti odnose se na plaćanja dobavljačima, zaposlenim, plaćanje kamata, poreza i doprinosa.

Nota br.39

Odlivi iz aktivnosti investiranja odnose se na nabavku stalne imovine.

Nota br.40

Odlivi iz aktivnosti finiranja se odnose na otplatu IDA kredita (dvije rate iz 2018.godine), kao i dvije rate IBRD kredita.

Nota br.44

U dodatnom računovodstvenom izvještaju dat je pregled troškova proizvodnih usluga, troškova naknada, nematerijalnih troškova, PDV i sl.

POTENCIJALNA IMOVINA I POTENCIJALNE OBAVEZE

Preduzeće kao Tužitelj ili Tražilac izvršenja, vodi sporove protiv:

Prerada mesa Šik d.o.o. Laktaši	10.164,96	Izvršenje – izvršenik ne postoji kao pravno lice
Delhaize d.o.o. B.Luka	25.453,69	Parnica
Čistoća i zelenilo ad Čelinac	189.550,39	Parnica
Agroholding d.o.o. Cazin	4.641,62	Izvršenje
Global star d.o.o. Banja Luka	37.885,44	Izvršenje
Eko-euro tim d.o.o. Banja Luka-protutužba	727.010,00	Parnica

Sudski sporovi su u toku.

Sudski spor protiv preduzeća vodi se po tužbi „Eko.euro tim“ d.o.o. Banja Luka tužbenog zahtjeva od 700.000 KM. Preduzeće „Eko.euro tim“ d.o.o. Banja Luka podnio je tužbu protiv Preduzeća zbog naknade štete usljed aktivirane bankarske garancije i sudskih troškova. Naime, Preduzeće je izvršilo aktiviranje bankarske garancije u skladu sa svim važećim zakonskim propisima, te u skladu sa potpisanim Ugovorom sanacije deponije, izgradnje sistema za degasifikaciju i nastavka izgradnje sanitarne ćelije. Sudski spor u toku.

Dana 19.01.2017. godine od strane Privredne komore RS – Spoljnotrgovinska arbitraža, Preduzeće je primilo Predmet: Dostava tužbe na odgovor. Tužilac je “G.T. Trade” d.o.o. Split, Republika Hrvatska, a tuženi J.P. “DEP-OT” d.o.o. Banja Luka, radi naplate duga, a vrijednost spora po tužbi je 130.000,00 KM. Tužilac je 26.12.2016. godine, Spoljnotrgovinskoj arbitraži pri Privrednoj komori RS dostavio tužbeni zahtjev za pokretanje postupka spoljnotrgovinske arbitraže, radi naplate duga iz poslovnog odnosa tužioca i nas kao tuženog. Poslovni odnos je realizacija Ugovora sanacije deponije, izgradnje sistema za degasifikaciju i nastavka izgradnje sanitarne ćelije. Spor je riješen u korist Preduzeća u toku 2018. godine.

Prekršajni postupci protiv Preduzeća u toku:

- dva prekršajna naloga Grada Banja Luka – Odjeljenje inspekcije
- prekršajni nalog Direkcije za inspeksijske poslove RS – Vodni inspektor
- dva prekršajna naloga Agencije za zaštitu ličnih podataka BiH Sarajevo

Ostali postupci:

- Upravni spor po tužbi Preduzeća protiv Agencije za zaštitu ličnih podataka BiH Sarajevo
- Upravni spor po tužbi Preduzeća protiv RUGIP-a zbog obnavljanja postupka izlaganja nekretnina
- Upravni postupak kod RUGIP-a Banja Luka po zahtjevu "ČISTOĆA" ad Banja Luka za priznavanje prava svojine na zemljištu na kojem se nalazi deponija.

UPRAVLJANJE FINANSIJSKIM RIZIKA

Ciljevi upravljanja finansijskim rizicima

Poslovanje Preduzeća je izloženo različitim finansijskim rizicima, kao što su kreditni rizik i rizik likvidnosti. Upravljanje finansijskim rizicima je usmjereno na minimiziranje potencijalnih negativnih efekata na finansijske performanse Preduzeća u uslovima nepredvidivosti kretanja na finansijskim tržištima.

Preduzeće ne koristi finansijske instrumente zaštite od efekata finansijskih rizika na poslovanje obzirom da takvi instrumenti nisu u široj upotrebi, niti postoji organizovano tržište ovih instrumenata u Republici Srpskoj.

(a) Tržišni rizik

Tržišni rizik se odnosi na rizik da određene promjene tržišnih cijena, kao što su promjene kurseva stranih valuta i promjena kamatnih stopa, mogu da utiču na visinu prihoda Preduzeća ili vrijednost njegovih finansijskih instrumenata. Zadatak upravljanja tržišnim rizicima jeste da se upravlja i kontroliše izloženost tržišnim rizicima u okviru prihvatljivih pokazatelja, uz optimizaciju prinosa Preduzeća.

Devizni rizik

Izloženost Preduzeća deviznom riziku prvenstveno se odnosi na ostale dugoročne finansijske plasmane, potraživanja, gotovinu, kratkoročne finansijske obaveze i obaveze iz poslovanja denominirane u stranoj valuti.

Knjigovodstvena vrijednost monetarnih obaveza Preduzeća u stranim valutama na dan izvještavanja je sljedeća:

	u KM	
	Obaveze	
	<u>2017</u>	<u>2018</u>
EUR	2.567.177	2.322.684
SDR	4.124.318	3.773.371
	6.691.495	6.096.055

Preduzeće je osjetljivo na promjene deviznog kursa SDR. U sljedećoj tabeli prikazana je osjetljivost Preduzeća na apresijaciju i depresijaciju KM za 10% u odnosu na SDR. Stopa osjetljivosti od 10% predstavlja procjenu Preduzeća u pogledu mogućih promjena kursa KM u odnosu na SDR.

U sljedećoj tabeli prikazana je osjetljivost Preduzeća na apresijaciju i depresijaciju KM za 10% u odnosu na SDR.

	u KM			
	2017		2018	
	10%	-10%	10%	-10%
SDR	412.432	(412.432)	377.337	(377.337)

Kreditni rizik

Kreditni rizik je rizik da dužnici neće biti u mogućnosti da dugovanja prema Preduzeću izmire u potpunosti i na vrijeme, što bi moglo dovesti do finansijskog gubitka Preduzeća. Kreditni rizik obuhvata dugoročne finansijske plasmane, kratkoročne finansijske plasmane i potraživanja.

Na osnovu javno dostupnih finansijskih informacija i internih istorijskih podataka o saradnji, Preduzeće vrši određivanje boniteta za pojedinačnog poslovnog partnera. Na osnovu procenjenog boniteta utvrđuje se iznos maksimalne kreditne izloženosti za pojedinačnog poslovnog partnera, u skladu sa poslovnom politikom usvojenom od strane rukovodstva Preduzeća.

Preduzeće nema značajnu koncentraciju kreditnog rizika, obzirom da se njegova potraživanja i plasmani odnose na veći broj međusobno nepovezanih kupaca.

(b) Rizik likvidnosti

Rukovodstvo Preduzeća upravlja rizikom likvidnosti na način koji mu obezbeđuje da u svakom trenutku ispunjava svoje obaveze. Rizikom likvidnosti se upravlja održavanjem odgovarajućih novčanih rezervi, praćenjem planiranih i stvarnih novčanih tokova i održavanjem adekvatnog odnosa dospelja finansijskih sredstava i obaveza.

Koeficijent opšte likvidnosti

R.br	Pozicija	2018	2017
1	Tekuća sredstva	2.657.114	2.787.597
2	Tekuće obaveze	1.261.719	1.186.546
3	Koeficijent opšte likvidnosti (1/2)	2,11	2,35

U sljedećoj tabeli su prikazana *likvidna i kratkoročno vezana sredstva i kratkoročne obaveze*:

R.B	Pozicija	Iznos		% učešća u bilansnoj sumi poslovnih sredstava	
		2018	2017	2018	2017
1.	Gotovina	1.125.283	1.089.787	5,88	5,53
2.	Kupci i dr.potraživanja	1.488.494	1.653.196	7,78	8,39
3	AVR	0	0	0,00	0,00
4	Dati avansi	200	5.959	0,00	0,03
5	Likvidna i kratkoročno vezana sredstva (1 do 4)	2.613.977	2.748.942	13,67	13,95
6	Poslovna sredstva	19.123.793	19.705.183	100,00	100,00
7	Dobavljači i i dr.obaveze	967.950	892.250	5,06	4,53
8	PVR	293.769	294.296	1,54	1,49
9	Kratkoročni izvori finansiranja (7 do 8)	1.261.719	1.186.546	6,60	6,02
	Likvidna i kratkoročno vezana sredstva	1	1	1	1
	Kratkoročni izvori finansiranja (9/6)	0,48	0,43		
	Likvidne rezerve (6-10)	1.352.258	1.562.396		

Iz predhodnog se može zaključiti da je u analiziranom periodu, kratkoročna finansijska ravnoteža pomjerena ka likvidnim i kratkoročnim sredstvima, pa u 2018.godini na svaku 1 KM likvidnih i kratkoročno vezanih sredstava, otpada 0,48 KM kratkoročnih obaveza. Preduzeće, znači ima likvidnu rezervu od 1.352.258 KM koju može iskoristiti za plaćanje u momentu kada mobilizacija kratkoročno vezanih sredstava, iz bilo kog razloga, ne bi bila jednaka dospjelim kratkoročnim obavezama.

U narednoj tabeli prikazane su pozicije *dugoročno vezanih sredstava, kapitala i dugoročnih obaveza*.

R.B.	Pozicija	Iznos		% učešća u bilansnoj sumi poslovnih sredstava	
		2018	2017	2018	2017
1	Zalihe	43.137	38.655	0,23	0,20
2	Stalna sredstva	16.466.679	16.917.586	86,11	85,85
3	Dugoročno vezana sredstva (1+2)	16.509.816	16.956.241	86,33	86,05
4	Dugoročne obaveze	5.407.651	6.012.878	28,28	30,51
5	Dugoročna rezervisanja	912.213	1.004.342	4,77	5,10
6	Razgraničeni prihodi i odložene poreske obaveze	5.952.992	6.249.647	31,13	31,72
7	Kapital	5.589.218	5.251.770	29,23	26,65
8	Kapital i dugoročne obaveze (4 do 7)	17.862.074	18.518.637	93,40	93,98
9	Poslovna imovina	19.123.793	19.705.183	100,00	100,00
	Dugoročno vezana sredstva	1	1		
	Kapital i dugoročne obaveze (8/3)	1,08	1,09		
	Likvidne rezerve (8-3)	1.352.258	1.562.396		

Može se zaključiti da je u dugoročna finansijska ravnoteža pomjerena ka kapitalu uvećanom za dugoročna rezervisanja i dugoročne obaveze. S obzirom da je koeficijent dugoročne ravnoteže veći od 1, kvalitetni izvori su veći od dugoročno vezanih sredstava čime je omogućeno stvaranje likvidne rezerve u novčanom obliku. Ta likvidna sredstva daju sigurnost preduzeću da održavanje buduće likvidnosti.

To znači da u 2018.godini svaka 1 KM dugoročno vezanih sredstava pokrivena sa kapitalom uvećanom za dugoročna rezervisanja i dugoročne obaveze sa 1,08 KM, a to znači da je 8% kapitala i dugoročnih obaveza korišteno za finansiranje kratkoročno vezanih sredstava što u apsolutnom iznosu iznosi 1.352.258 KM. Isti iznos je utvrđen i kod analize kratkoročne finansijske ravnoteže. Time je u oblasti dugoročnog finansiranja stvorena sigurnost za održavanje likvidnosti zato što će se svakako dio kratkoročno vezanih sredstava mobilisati prije nego što će dospjeti za plaćanje dugoročne obaveze iz kojih je taj dio kratkoročno vezanih sredstava pokriven.

Upravljenje rizikom kapitala

Upravljanje rizikom kapitala služi rukovodstvu Preduzeća da očuva mogućnost poslovanja po principu stalnosti poslovanja, istovremeno maksimizirajući prinose vlasnicima i drugim interesnim stranama putem optimizacije odnosa duga i kapitala.

Preduzeće analizira kapital kroz pokazatelj zaduženosti, koji se izračunava kao odnos neto zaduženosti i ukupnog kapitala. Neto zaduženost se obračunava tako što se ukupne finansijske obaveze, kratkoročne i dugoročne, umanje za gotovinu i gotovinske ekvivalente. Ukupan kapital predstavlja zbir svih kategorija kapitala prikazanih u bilansu stanja i neto zaduženosti.

R.br.	Upravljanje rizikom kapitala	31.12.2018. u KM	31.12.2017. u KM
1	Ukupna zaduženost	6.669.370	7.199.424
2	Gotovina i gotovinski ekvivalenti	1.125.283	1.089.787
3	Neto zaduženost	5.544.087	6.109.637
4	Kapital	5.589.218	5.251.771
5	Ukupan kapital	11.133.305	11.361.408
6	Pokazatelj zaduženosti	49,80%	53,78%

Stopa bruto prinosa na ukupan kapital	=	Poslovni dobitak x 100	
		Aktiva po bilansu otvaranja	Aktiva po zaključnom bilansu
		+	
		2	

R.br.	Pozicija	2018	2017
1	Poslovni dobitak	608.246	530.512
2	Aktiva po bilansu otvaranja	19.705.183	19.832.580
3	Aktiva po zaključnom bilansu	19.123.793	19.705.183
4	Stopa bruto prinosa na ukupan kapital	3,13	2,68

Stopa bruto prinosa na ukupan kapital pokazuje da svakih 100 KM uložениh sredstava, odbacuje bruto prinos od 3,13 KM.

VD Direktora:
Novo Grujić, dipl.ecc

Napomene sastavio:
Čičković Tatjana, dipl.ecc